DOST

Sayı : 38 Cilt : 8

BU SAYIDA

dört kadın hikâyecimiz

Nezihe MERİÇ
Şükran ÖZKUTLU
Zeliha NOYAN
Benâl DEMİREL

Birçok eleştirme, inceleme, deneme ve şiirler

Kasım : 1960 Fiyatı : 1,5 Lira

D O S T

Cilt : 8 — Sayı : 38 — Kasım 1960

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Sahibi :
Salim Şengil

Yazı İşleri
Sorumlusu
N. Şengil

Aydabir çıkar

İdare yeri :
Rüzgârlı Sokak
Ove Han, Da. 4
A n k a r a

Telefon :
1 9 8 2 9

Abonesi :
Yıllığı 18 TL.
6 aylık 10 TL.
Dış memleketler için
bir misli alınır
Öğretmen ve
öğrencilere % 20
indirme yapılır

Basıldığı yer :
Yeni Desen
Matbaası

BU SAYIDA

dost'tan mektup

Okuyucularımızla uzun bir süredir mektuplaşamadık. Bunun sebebi, mutlu devrim hareketi, onun yazınımıza ve fikir yaşamamıza getirdiği genişlik, canlılıktı. Biz de dergimizin alışılmış bazı sayfalarını, devrime, devrimin anlamına, devrimin getirdiği bazı sorunların konuşulmasına değgin yazılara ayırdık.

Mektuplara yeniden başlamakla devrimin, devrimin getirdiği birtakım sorunların, devrimle yeniden gün ışığına çıkan bazı memleket sorunlarının çözülmüş, bu konuda yazılacakların artık bitmiş olduğunu düşündüğümüz sanılmasın. Devrimden sonra birer birer ortaya dökülmüş ve henüz kesin hal yolları bulunamamış bütün sorunların, daha uzun zaman aydınlarımızın ilgisini bekleyeceğine, onların da bu konularda daha uzun zaman düşündüklerini yazacaklarına inanıyoruz.

Mektuplarımızın konuları her zaman şiir olduğuna göre, devrim üstüne şiirler yazan ve bize gönderen genç ozanlarımızın bazı noktalara dikkatlerini çekmek istedik.

Mutlu bir ulusal olay karşısında ozanların suskun kalmaları düşünülemez elbette. Belki de böyle bir olay karşısında suskun, sessiz kalmaması gereken, hatta kalamıyacak olan tek kişi ozandır. Devrimin ilk günlerinde, kapıldığımız büyük duygulanma, içinde bulunduğumuz havanın mutlu gerginliği, şiirlerimizde de ister istemez bazı boşluklar, kolaylıklar, kontrolsüzlüklerin meydana gelmesine sebep olacaktı. Bu yüzden devrimin anlamına ve büyük gayesine oldukça uzak, devrimin sadece öyküsüne dayalı kolay şiirler yazıldı. Şiirde birdenbire bir geriye dönüş, bir kolayına getirme çabası seziliverdi. Herkesin kaygısı, ne olursa olsun bir devrim veya özgürlük şiiri yazmaktı sanki. Yukarda da dediğimiz gibi ilk günlerin kendine özgü havası içinde bunlar bağışlanabilir. Ama artık devrimin üstünden, düşünmeye yetecek kadar uzun bir süre geçmiştir. Heyecanlar, duygular durulmuştur. Gene devrim şiiri yazmak isteniyorsa, bunun daha çok usa dayalı, devrimin getirdiklerine daha uygun, daha çok şiire göre olması gerekir.

Şiirin her zaman bir tek benliği, bir tek yapısı, bir tek özelliği vardır. Şiirimiz uzun bir süreden bu yana, anlam ve mısra yapısı ile ilgili bazı yenileşmelere, girişmiş bir yerlerde bunu başarmıştır da. Devrimden hemen sonra yazılan şiirlerde, şiirimizin varmış olduğu bu yer, hemen hemen unutulmuş görünmektedir. Böylece ozanlarımızın her konuya, her

duruma göre ayrı bir şiir türü düşündükleri anlaşılıyor. Örneğin aşk veya bunalım şiirleri özgür koşukla, anlam zorlamalarıyla yapılırsa, devrim şiiri ancak, açık seçik, sulu gözlü bir anlayışla yapılabilir sanıyorlar. Oysa şiir, ozanın bir yerde varmış olduğu ölçüdür, bir çeşit düşünce kalıbıdır. Her türlü olayı, her türlü duygulanmayı, her türlü düşünceyi, bu ölçü, yahut daha doğrusu bu biçim içinde halleder. Bu, ozanın bu düşünce kalıbının, biçiminin hiç değişmediği, değişmeyeceği anlamına gelmemelidir. Değişir elbet. Ama bu değişme, çok kaçınılmaz, çok kendiliğinden, belki de yeni bir ölçü gereksemesinden olur. Büyük bir çoğunlukla da ileriye doğrudur. Hiçbir ozan, hiçbir heves uğruna yitirmemelidir bu ölçüsünü. Bu, en azından şiire saygısızlık demektir.

Devrim şiirleri üstüne bu kadar söylemekle yetiniyoruz. Genç ozanlarımız bu konuda düşünmeli, hem devrime, hem de şiirin kendisine daha uygun, daha yakışan şeyler yazmaya özenmeli, çabalamalıdırlar.

B. KUZUCUOĞLU : (TABU) nuzu yayımlıyacağız. İlginç bir şiiriniz var. Yalnız bazı hallerde, fazlaca öykü havasına, hatta öğüt havasına giriyorsunuz. Şiire uygun düşmeyen, yahut daha doğrusu şiir katına yükselememiş bazı gereksiz açıklamalar yapıyorsunuz;

«üçüncü boyutu olmayan insanların sızısı bizim kurduğumuz şeylerin
dışında olmuyor»

mısrağı, belki bir örnek olabilir bu söylediğimize. Biraz daha cimri davranın sözcüklerinizde ve düşüncelerinizde.

Başka şiirlerinizi ilgi ile bekleyeceğiz.

C. AKIN : «Şiirimizin Çilesi» adlı yazınızı okuduk. Bu yazınızda en çok, söylenişi güç olduğu halde, «edebiyat»a bulduğunuz karşılığı güzel bulduk. «Sonsuz yazın». Yazınızı pek anlayamadık. Anladığımız tek şey, «İkinci Yeni»yi iyice anlayamamış olduğunuzdur. Anlayışınıza karışamayız gerçi, ama, bu konuda biraz daha iyi niyetle davranırsanız, belki biraz daha başka türlü düşünürsünüz. Yazınızın bir yerinde Yahya Kemal'den söz açarken **«...aruz kalıplariyle yazması ölümsüz gibi görülen yapıtlarını şimdiden okunmaz duruma soktu. İşte onun aruzla yapmak istediğini; özgür köğüklerle izliyen bazı ozanlarımız varki, değerli yapıtlarıyla gerçek şiirin anca özgür köğüklerle özlü ve solumlu uğraşılarının geleceğe kalacağını muştuladılar.»** diyorsunuz. Önce bu parçada önemli birtakım dil yanlışları olduğunu hatırlatalım. Sonra düşüncenizin doğru olmadığını söyleyelim. Bir şiiri okunmaz duruma getiren ölçüsü değildir onun. Dediğiniz doğru olsaydı, türk yahut yabancı birçok ozanın defterden silinmesi gerekirdi değil mi? Ayrıca bir ozan hem ölümsüz olur hem de okunmayabilir. Çelişme gibi görünüyor size belki ama doğrudur. Bir ozanın, bir başka sanatçının okunması, mutlaka, her gün, her dönemde okunması demek değildir. Homeros büyük ozandır, Goethe büyük sanatçıdır, sabahtan akşama kadar, okuyormuyuz bunları?

Kıvanç

Vurur olası günlerime bir at ki nasıl
Sularla gider bir yerlerimin ağrıları
Büyütür serin ağızlı bir görüntüyü
Bir at ki, nasıl kıvançtı bu içimdeki

Sevince onu, kendimi sever gibi
Günaydınlara inerdi balıklar

Nurettin YERDELEN

Ayrıca bütün bu söylediklerimiz, bizim yazınımızda hiç değilse Orhan Veli'den bu yana halledilmiş konulardır. Bunlara yeniden dönmenin hiç gereği yok.

Başka yazılarınızı, şiirlerinizi bekleriz.

M. AYDIN : Şiirlerinizle çok ilgilendik. «Sizsiz» ve «Siz Aşk»ı yayımlayacağız. Bize başka şiirlerinizi gönderin ve kendiniz hakkında bilgi verin.

V. SEZEN : Gönderdiğiniz iki şiir kusursuz ve temiz şirler. Ama çoğu, şiirimizde çok alışılmış, özellikle şiirlerde çok kullanılmış sözcüklerle yapılmış. Bu da, bir kişilik edinmelerine engel oluyor. Bize başka şiirlerinizi de gönderin.

E. ÜÇPINAR : Daha uzun bir süre çok çalışmanız gerekecek. «Kuşku» da, «Serhoş» da ilkel şiirler. Şiir, hiçbir zaman, bir buluş üstüne kurulmamalı. Çoğu zaman çabalansa da kurulamıyor zaten. Şiiri yöneten, sonunda bir şey söylemek olmamalı. Bu mektuplarda sık sık söyledik. Şiirin amacı esprit değildir artık. Orhan Veli'ler bunun en güzel örneklerini verdiler zaten. Kaldı ki, Orhan Veli, çoğu zaman bir esprit söylemek için şiiri kurduğunu düşündürürse de, aslında çoğu şiirleri, o günlere göre çok yeni ve tam bir deyiş güzelliği içindedir. Örneğin «Söz» şiiri. Oysa;

«Bu saatler, bu takvimler
Tüm yalancı.»

dizelerinde, ne böyle bir deyiş tadı ve güzelliği, ne bir mısra gücü ve hatta ne de yeni bir «fikir» var.

Geçmiş şiirimizden başlayarak çok okumalısınız. Bir zaman yazmayı «denemeden» okumalısınız. Şiirimizin geçtiği yerleri, geçirdiği macerayı ve bugün vardığı yeri bir iyice bilmek gerek.

Bir süre çalışın, bize ondan sonra gönderin şiirlerinizi.

Ölümünden 50 yıl sonra

TOLSTOY

7 Kasım 1960 ta Tolstoy öleli yarım yüzyıl geçmiş olacak. Bu 50 yıla rağmen Tolstoy'un romanları bugün de sayısız okuyucuyu hayran bırakmaktadır. Dünya romancılığının bu büyük ustasının anısını saygıyla anarken aşağıda onun hakkında yazılmış bir yzının çevirisini sunuyoruz.

André Maurois'dan çev.: Fethi NACİ

Shakespeare'in, Balzac'ın ve Tolstoy'un eseri, insanlığın yükselttiği üç büyük anıttır, derler. Doğrudur. Bu üç eserde (Ben Homeros'un eserini de ekliyeceğim) her şey vardır: doğuşla ölüm, aşkla kin, efendiyle uşak, büyüklükle boşluk, savaşla barış. Ama Tolstoy insanları öyle bir sadelikle gösterir ki başka hiçbir romancı buna erişemez. Balzac ve Dostoyevski daima biraz değiştirirler. Tolstoy, bu kusursuz ayna, uçsuz bucaksız varlığı yansıtır. Okuyucu sakin bir nehrin akışına sürüklendiğini duyar. Bu akış, hayatın ta kendisidir.

İnsanlara ulaşmak, onları etkilemek için bir romancı insanlara sahici bir sevgi duymalıdır. Bir değerler sistemi getirmelidir. Bu, kitapları «ahlâkî» olsun demek değildir. Tersine, olayları olduğu gibi görmek zorunluğunu romancı bilimsel araştırıcı ile bölüşür. Ama güzel karakterler de olduğu gibi görülmesi gereken şey'lerin bir parçasıdır. Tarafsızlık demek duygusuzluk demek değildir. Gerçekte, Servantes'ten Tolstoy'a kadar, bütün büyük romancıların başarısı hataları ve sevaplarıyla sevilebilen kahramanlar yaratmak kudretleridir. En güçsüzler bile çağımızın yenilmişleri gibi kavgayı bırakmıyorlar. Proust bile belli değerlere inanıyordu, sanata ve yüksek erdemlere bağlılığı vardı.

Tolstoy'un romanları romandan öte şeylerdir. Anna Karenin'in, Harb ve Sulh'un, İvan İlyiç'in Ölümü'nün arka plânında metafizik bir dram vardır. Constantin Levine, pres Andre Bolkouski, yaratıcılarının ruhsal hayatını yansıtırlar. Tolstoy, kahramanlarının umutsuzluklarını, vicdan azaplarını, hayâl kırıklıklarını paylaştı. Anna Karenin'deki Fedor, Harb ve Sulh'taki Platon Karatayev, İvan İlyiç'teki, öylesine iyi, öylesine basit, o hayran olunacak Gerasim gibi, Tolstoy da rus köylülerinin bilgeliğinden dersler çıkarmak istedi. Öykünülmesi gereken kişiler işte onlardır. Nasıl? Onların sevdiği gibi severek. Hepsi bu.

Tolstoy, Balzac'a, Flaubert'e ne borçludur? Onları okumuştu,

ama onlardan bir şey almışa benzemez. Çağındaki ruslar ona «gerçekçi» diyorlardı, ama Tolstoy'un gerçekçiliği bizim natüralistlerimizin gerçekçiliğine benzemez. Balzac'ın hoşlandığı o bir mobilyayı, bir kadın tuvaletini sonuna dek tasvir etmek Tolstoy'u sıkardı. Flaubert'in de hiçbir üslûp etkisi yoktur. Tolstoy, kişilerinin yalnız duygularıyla, düşünceleriyle uğraşarak, onları yargılamadan, kendi yolunda gider. Balzac Hulot'yu mahkûm eder. Flaubert burjuvalarından nefret eder; Homais'yi zâlimce tasvir eder. Tolstoy, herkesin üstüne eşit bir ışık tutar.

Bu uçsuz bucaksız ve canlı evrenlerden çıkarken, eleştirmenlerin romanı nasıl aşılmış bir edebiyat biçimi saydıklarını kişi kendi kendine sorar. Harb ve Sulh ya da Anna Karenin'den daha güzel, daha insanî, daha geçilmez bir şey yazılmamıştır henüz. Genç romancıların yeni teknikler aramalarını tabii bulurum. Kimi mutlu buluşları da vardır. Ama onlar, en olgun döneminde hiçbir öğretiyle kendini bağlamıyan bu kendiliğinden yaratıcıdan daha iyisini yapamıyacaklardır. Bugün yenilik adına yapılan her şey onda vardır. Yeryüzündeki yabancı mı? Boğuntu mu? Kim onu, bütün gün köylülerle çalışırken «Ben kimim? Neredeyim? Sonum nedir?» diye durmadan tekrarlayan Levin'den daha iyi duyar? Freud mü? Okuyunuz : «Stefan Arkadieviç şapkasını aldı ve kendi kendine bir şey unutup unutmadığını sorarak durdu. Sadece unutmak istediğini unutmuştu : karısını.» Proust mu? Genç kızlar mı? Gerçekte sevdiğimiz her şey Tolstoy'da vardır.

Lev Nikolayeviç Tolstoy Bibliyografyası

Eski harflerle

Acıklı bir sergüzeşt. Çeviren : Ahmet Salâhattin.

Adem-i müsavat. Çeviren : Ali Fuad. 1925.

Anna Karenina. 4 cilt. Çeviren : Raif Necdet Kestelli - Sadık Naci 1912

Aşk ve ihanet, Serj Baba. Çeviren: Orhan Nüzhet. 1921.

Dua. Çeviren : Ali Fuad. 1924

Familya saadeti. Çeviren : Madam Gülnar. 1893.

Felsefe-i hayat: Çeviren : Ahmet Mitat Rifatov. 1914.

Hacı Murat. Çeviren : Y. R. 1913.

Kelâm. Çeviren : Ali Fuad. 1924.

Ruh. Çeviren. Ali Fuad. 1923.

Yeni Harflerle

Allah hakikati görür fakat bekler. Çeviren: Tuna Baltacıoğlu 1947.

Anna Karenina, 2 cilt. Çeviren: Bahadır Dülger. 1949.

Anna Karenina. 2 cilt. Çeviren: A. Bekir Sıtkı. 1959 - 1960.

Balodan sonra. Çeviren : Nafia Tanur. 1948.

Bâsübadelmevt. Çeviren: Haydar Rifat. 1933.

Budala İvan. Çeviren : Fethi Dos-

doğru. 1947.
Çocukluk. Çeviren: Rânâ Çakıröz. 1945.
Diriliş. Çeviren: Samih Tiryakioğlu. 1959.
Efendi ile uşak. Çeviren: Haydar Rifat. 1936.
Gençlik. Çeviren: Rânâ Çakıröz - Cengiz Ekinci. 1947
Hacı Murat. Çeviren: Refi Cevat Ulunay. 1943
Hacı Murat. Çeviren: Zeki Baştimur. 1960
Halk için hikâyeler. 3 cilt Çeviren: D. Sorakın - S. Aytekin - Oğuz Peltek. 1946 - 1949.
Harb ve Sulh. Çeviren: Ali Kâmi Akyüz 1938.
Harb ve Sulh. 8 Cilt. Çeviren: Zeki Baştimar. 1943 - 1949.
Harb ve sulh. Çeviren : Vahdet Gültekin - Samih Tiryakioğlu. (2. basımı: 1958, 3. basımı: 1959.)
İliç'in löümü. Çeviren: Haydar Rifat. 1955
İlk gençlik. Çeviren: Rânâ Çakıröz. 1946
İnsan ne ile yaşar? Çeviren: S. Huri. 1935
İnsan ne ile yaşar? Çeviren: S. Huri. 1953
İvan İlyiç'in ölümü. Çeviren: Nihal Yalaza Taluy. 1945
Karanlığın kudreti. Çeviren: Rânâ Çakıröz. 1945
Katya. Çeviren: Ali Kâmi Akyüz. 1937
Kreutzerova sonata. (Kroyçer sonatı). Çeviren : Ali Kâmi Akyüz. 1936 (2. basımı: 1944)
Kröyçer sonat. Çeviren: Nihal Yalaza Taluy. 1954 (2. basımı: 1959)
Nerde Sevgi, orda Allah. Çeviren: S. Huri. 1934
Nerde sevgi orda Allah. Çeviren: Sofi Huri. 1955 (2. basımı: 1958)
Ölümden sonra dirilme, 3 cilt. Çeviren: Nihal Yalaza Taluy. 1949 - 1950.
Polikuşka. Çeviren: D. Sorakın - S. Aytekin. 1946
Resimli hikâyeler. 1937
Samimi saadet. Çeviren: Alişanzade İsmail Hakkı. 1934
Serge Baba. Çeviren: Hüviyet Bekir. 1942.
Tolstoy'dan 17 hikâye. Çeviren : Vâlâ Nurettin Vânû 1946.
Üç ölüm. Çeviren: Faik Gürer. 1953
Yaşayan ölü Çeviren: Rânâ Çakıröz. Ş. S. İlter. 1943.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önünü almak gayesiyle abonelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 30-41) yazmıya başladık. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre abonelerimiz her çıkan sayımızı eline aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptırmayanların aboneleri bitince - ayrıca hatırlatılmadan - dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

Fili Yoklamak

Nermin MENEMENCİOĞLU

Pazar Postasının Aralık 1959 sayılarında ilk kısımlarını okuduğumuz, ve bütünü Düşün Yayınevi tarafından bu yaz yayınlanan «Beş Romancı Köy Romanı Üzerine Tartışıyor» açık oturumunda çok önemli bir konu benlikler içersinde kayboluyor. Köy veya şehir romanı konusu değil, sadece roman konusu. Oturum okur ve ya dinleyici için ilginç bir tartışma tekniğidir. Bir teknik diyoruz, demek ki oturumların kuralları var. Oturum için bir konu seçilir, konunun çeşitli yönlerini tutacak kimseler atanır. Oturuma katılacak olanlar evvelden konu üzerindeki düşündüklerini toparlarlar. Akla geleni çekinmeden söylemek güzeldir, ama o da psikanaliz tekniğidir, ve bize konudan ziyade konuşan hakkında bir fikir verir. Teype alındığına göre oturum üç beş arkadaş arasında tatlı bir sohbet de değil - resmen okurlara (ve ya dinleyenlere) yapılacak bir sunudur, hele son günlerini yaşamakda da olsa edebiyat sahifeleri ile ün yapmış bir haftalık gazetede yayınlanacaksa, ve hele ona kitap olarak yayınlıyacak kadar önem verilirse.

En iyi hazırlanan oturumun bile çığırından çıkmaması için İngilizce deyişi ile bir **moderator** (bir arabulucu diyelim) lâzım. Bu kişi başlangıçda konuyu açıklar, ara sıra söylenenleri özetler, şahsiyet yapılmasının nazik bir ısrar ile önüne geçer, konudan uzaklaşıldığı zaman yeniden ona dönülmesini sağlar, bir çıkmaza girildiği zaman tartışmaya yeni bir yön verir.

Beş romancının (veya dört romancının ve bir köy yazarının) tartışmasında bu kuralların hiç birine önem verilmediğini görüyoruz. Böylece ele geçmez bir fırsatın gözümüzün önünde eriyip gitmesi hem okurlar, hem de romancılar için büyük bir haksızlık oluyor.

İlkin göze çarpan şey, hayatlarını yazıları ile kazanan bu kişilerin (bir tanesi müstesna) fikir ve söz disiplinine alışkın olmamalarıdır. 95 sahifelik kitapta pek az tam cümle var, ve hemen hemen her cümlede «şu, bu, filan, falan, bilmemne» ve hepsinden anlamsız «şey» ile karşılaşıyoruz. Şunu da ilâve edelim ki, «bomba, numara, kontrast» gibi argoları bülbül gibi kullanan yazarların hiç biri «öz» Türkçe konuşmuyor.

Beş ünlü yazarımızın az çok paylaştıkları bir ikinci nitelik, köy romanını; ve ya genel olarak romanı, yalnız kendi yönlerinden görmek, yani meseleyi bir edebiyat sorunu olarak değil, hafiften toplumbilim terimlerine bürünmüş bir kişisel sorun olarak almak. Köy romanı nasıl yazılır? Benim yazdığım gibi yazılır Eğer ben köylü isem, köy romanını ancak köylü yazabilir. Eğer ben «küçük burjuva» isem, bu ayırımı kabul etmi-

BOYNUZ

Dün gece İstanbullarla sana geldim
Yorgun avuçlarımda onulmaz korku
Peygamber cücelerine inat,
Seni sevdim, seni yudum, ısıttım seni.

Güneş devrildi mi başlıyor, ilkin,
Bir batı kokusu yıldız burnunda
Erirken arnavut kaldırımlarında köhne Aksaray
Ormanlar dolusu odun kollarımda.

Aydınlığa taşıyorum boynuzlarımla
Ormanlarla odun, ne ki, kucak dolusu
Ahmaklığımın nemli mağara'arında üşümüş
Ne ki bir peygamber cücesi, bir sen, biz üçgen

Sinema karanlığı ellerinle
Yalnız tedirginliğinde tereddütlerin
Ne ki bir ben; yarınlarınıza uzak
Görüntü, ellerinde kucak dolusu...

Odun, odun, odun... Belki bir gün bir soba yakmak
Köhne Aksaraylarda kış gecesi
Ahmaklığımın nemli mağaralarında peygamber cüceleri
Habersiz İstanbul'larla sana gelirim.

Kâmran YÜCE

---

yeceğim, tabii. Ama yalnız kendim için kabul etmiyeceğim. Kemal Tahir için ayırım var. O köy romanı yazamaz. Gücenme, Kemalcım, ben seni severim. «Bu kadar uğraşmış bir insan... Dört cilt, beş cilt, sekiz cilt, on cilt... Çok velût bir arkadaşımız». Mahmut Makal'ın «bomba»sına gelince, ondan evvel biz vardık yahu, şu vardı, o vardı, şey vardı. O kadar ki oturum boyunca romanı daha geniş bir çerçeve içine almaya çalışan Kemal Tahir bile havaya kapılarak, «Siz çok insafsızlık etmeyin, ben de çok insafsızlık etmiyeyim, anladınız mı?» diyerek karşı taarruza geçmekten kendini alamıyor.

Köyü şehir, doğu, batı, memleket seviyesi, dünya seviyesi, bu husus-

larda «tam kontrast» olan romancılar yalnız bize özgü değil. Aklıma «modası geçmiş» Dostyevski ile Turgenev'in Baden Baden'de doksan şu kadar yıl evvelki kavgaları geliyor. Turgenev yalnız kendinin gerçekçi olduğundan emin, Dostoyevski ona yaşadığı Paris'den Rusya'yı görebilmek için bir teleskop almasını öğütlüyor. Her ikisi de memleket romanının yalnız kendi tarzlarında yazılabileceğini savunuyor. Görüş farkları nedir? Aslında her ikisi de aynı nesilden (Turgenev 1818 de, Dostoyevski 1821 de doğmuş) ve her ikisi entelektüel sınıfından, o sınıf ki Fransız devriminin liberal fikirleri ile yoğrulmuş, ve Fransızcayı Rusçadan daha iyi konuşuyor. Fakat bu liberal fikirlerin yayılması amacı ile kurulan bir kulübün üyesi olan Dostoyevski, Çara karşı bir suyukast teşebbüsünden dolayı Sibiryaya mahkûm edilince, cahil Rus halkı ile kendi gibi okumuş ve Batıya doğru yönelmiş bir aydın arasında bir uçurum olduğunu seziyor. Bundan böyle Dostoyevski Rus romancılarının Batı etkisinden kaabil olduğu kadar sıyrılmalarına, kendi halklarını yakından tanıyarak romanlarına gerçek bir Rus havası vermelerine taraftar. Kendi de, Turgenev gibi, Avrupada yaşamaya mecbur olunca uzaktan Rusya'yı anlatmak imkânsız olduğundan yakınır. Turgenev'i Batı kültürünü Rus gerçeğinden evvel koymakla suçlar.

Kendi zamanımıza daha yakın, Amerikan romanında da böyle bir ikilik görüyoruz. Dolar medeniyetinden kaçarak Avrupaya yerleşen, Avrupa etkisi altında romanlarını yazan romancılar oldu. (Henry James gibi.) Memleket şartları altında sanat eseri vermek mümkün olmadığını savunarak Seine kıyılarında konuk olarak yaşayan «kayıp nesil» romancıları oldu. (Scott Fitzgerald, Hemingway, Gertrude Stein gibi.) Bir başka akın Amerikan romanının memleket gerçekleri yaşanmadan yazılamıyacağını, uzaktan yazılan eserlerin birer «edebiyat numarası» (Fakir Baykurt'un isimlemesi) olabileceğini iddia etti.

Ne dir ki romanın nasıl yazılacağı bir sürü kuramlarla bilgelenemiyor. Okur, hele zaman geçtikçe, romanları bambaşka ölçülere göre değerlendirir. Dostoyevski Turgenev'e istediği kadar «sen gerçekçi değilsin» desin çırpınsın, bu gün Petit Larousse sözlüğünde Turgenev'in ismini ararsak, **«Il est un des meilleurs peintres de la vie populaire russe.»** (Rus halkının hayatını en iyi anlatanlardandır) yargısı ile karşılaşıyoruz. Dostoyevski ise, aynı sözlükte gerçekciliği ile değil, derin psikolojik çözümlemesi ile anılıyor. Amerikan romanının tarihinde Henry James'in önemli bir yeri var. Ve Henry James romanlarını İngiltere'de yazdı, Edna Ferber Amerika'da, öyle ise Edna Ferber daha büyük bir romancıdır demek. Balzac'ın çocuğu yoktu, benim dört tane çocuğum var, öyle ise dört kat daha iyi bir «Goriot Baba» yazarım demekten pek farklı olmaz. Delillere, yani mevcut romanlara yaslanan yargılar romanın hayat gibi çok çeşitli çok yönlü olduğunu tanımlıyor.

Şimdi bu beş yazarımıza göre romanın ölçüleri nedir? Roman nedir?

Düşündüklerini (Kemal Tahir bir yana) toplu bir şekilde anlatmaya çalışmamaları ile beraber, elimize şuraya buraya dağılmış bazı ipuçları veriyorlar:

Fakir Baykurt'a göre, roman bir sosyal belgedir. Bunu ısrarla tekrarlıyor: «Yazdığımız romanlar, icabında otuz sene için de politikacılara, iş sahiplerine, mesuliyet sahiplerine faydalı olacak döküman durumunda...» (s. 11). Bu dökümanın ilim döküman ile farkı, maksatlı olması. Roman bir toplumun her türlü tipini ele almaz, romanın kahramanı «normal insan, yani hasta olmayan insan... olumlu insan» olmalı. Maksatlı olmakla beraber roman gerçekçi olmalı. Gerçekçi roman da gerçek olayların bir fotoğrafıdır. Bunun için, Germinal'ı bir madenci çocuğu yazsaydı daha iyi olurdu, Köyün Kamburu'nu köyün kamburu daha iyi yazardı. «Benim burada demek istediğim şu: şimdi bisiklet tamircisinin roman yazması, bir hammalın hammal romanı yazması... Eğer bunu yaparsa, en güzel romanı yazmış olur.» (s. 11). Tek kişinin değil de bir topluluğun gerçeğini vermek isteyen romancılara o topluluktan bir heyet yol göstermeli: «Şimdi acaba Narlıca köylüleri aralarında şöyle bir plân kursalardı, deselerdi ki: işte bizim şu tarihten şu tarihe kadar ahvalimizi gitsin içimizden bir grup İzmir'deki flanca adama yahut Üsküdar'daki falanca hanıma anlatsın. Bunu bir kişi yapamaz. On beş yirmi kişi yani bir romanı dolduracak kadar adam gitsin yapsın deseler...» (s. 31).

Orhan Kemal de gerçekçiliği böyle anlıyor. Goriot Baba gerçek bir baba değil: «Olmaz böyle baba diyorum. Babalık sıfatıyla söylüyorum ben bunu.» (s. 21) «Hiç Balzac gibi hisler duymuyorum. Ben duymuyorum, bunu selâhiyetle söylüyorum. Cemil Sait Bey, babaysanız, duyuyor musunuz böyle şeyler yani?» (s. 22). Dostoyevski'ye gelince, «Ne mâlum Suç ve Ceza'nın gerçekten yapıldığı- Pardon, ne biliyor, ne görmüştür o işler olurken?» (s. 21). Olumluk meselesinde de Fakir Baykurt'tan yana: «Evet, Dostoyevski sa'ralılardan, delilerden bahsetmiştir... Artık bu gün halledeceğimiz meseleler tamamen ayrı.»

Kemal Tahir'e gelince ferahlıyoruz : «Romanı çevre meselesi, altbilinç meselesi, muhiti gayet iyi bilme meselesi, ağızları bilme meselesi saymayıp, daha derinlemesine, daha insana doğru, tarihî köklerden istikbale gidecek köklere doğru araştırmamız gerek.» (s. 15). Bir az ileride «Romancının vazifesi insana insanı vermektir. Yani romancının vazifesi drama düşmüş insanı vermektir,» diyor. (s. 36). İnsanın dramı ise, şunu da biz ilâve edelim, doğa ile, toplum ile, evren ile çarpışmasından, bunlarla bir bağlantı aramasından gelir. «Biz ne yapacağız? Ve roman ne yapmış dünyada, dünyada roman ne zaman çıkmış? Dünyada roman, sosyal tezatların çok karışık bir hâle gelip, insan ruhunun kolayca anlaşılmaz ve tek düzenli olmadığı devirlerin edebiyat tarzı ve insanın merak ettiği «ben neyim, acaba, ne oluyorum, ne yapıyorum, neye böyle davranıyorum» diye kendi kendini merak ettiği bir devrenin edebiyatı... İlk eserle-

ri de... ilimle, müspet ilimle beraber yürümüş.» (s. 13). Bu kavram içine Fakir Baykurt'un romanını da alır, Orhan Kemal'in de, Kemal Tahir'in de. Medeniyetlerin akışını, fennin, tıbbın, toplumbilimin, ruhbilimin ancak başlangıcında olduğumuzu, günümüzün milyon kişilerinin buhranlar içinde olduğunu düşündükçe bu tema üzerine sonsuz varyasyon yapılabileceğini kabul etmemiz gerekir. Bunun için en ufak bir köyümüzün, veya tek bir köylümüzün serüveninin bile bir romancının, veya tek görüşe bağlı romancıların gözü ile görmek bizi tatmin edemez. Biz o köyü, o köylüyü bir çok yönden görmek isteriz. Romancıdan beklediğimiz bize kendi bildiği yönü vermek. Bütüne varmak herkesin kendi için yapması gereken bir eylemdir. «Hepimiz... Fil yoklamak gibi bu... Hangimiz hangi noktasındaysak onu yakalıyabiliriz... Fakat kendi bulunduğumuz çevrede mutlaka biz ileride Türk tipini, Türk ruhunu, niçin böyle davrandığını meydana koyacak olan sırrı, sırrın bir ucunu keşfetmeye çalışacağız.» (Kemal Tahir, s. 88).

Gerçekçiliği günümüzün fotoğrafçıları bile aştığı bir on dokuzuncu yüzyıl natüralizmi olarak tanımlayan yazarlarımız kuramlarını ortaya atarken bir gözlerini de gerçek belgelere, şimdiye kadar yazılmış ve bu gün yazılmakta olan romanlara, çevirseydiler, belki de başka türlü konuşurlardı. Ya bir şey denenmemiştir, ve o vakit öyle olursa daha iyi olur demenin şimdilik bir değeri yok, veya denenmiştir, ve o vakit hayır roman böyle yazılmaz demek boş bir yargıdır. köylü olmayan Pearl Buck'ın Dost Toprağı, Silone'nin Fontamara'sı, asker olmayan Tolstoy'un Harp ve Sulh'u, Stephen Crane'in Cesaret Madalyası, hem gerçek ham sembolik hastalığı işleyen Thomas Mann'ın Sihirli Dağı, Camus'ün Vebası bu boş yargılara verilecek sayısız cevaptan bir kaç örnektir.

Edebiyatımıza yön vermek hevesi artmış göründüğü bu günlerde, Edmund Wilson'un Amerikan edebiyatı için yazdığı bir kaç satırı gözden geçirmek belki yerinde olur: «Amerikan sorununun bu derece muazzam olması ondan kaçmamız, çekinmemiz için bir sebep teşkil etmez. Tabii ki dilimizle, alfabemizle beraber Avrupanın düşünüş biçimlerini de alacağız. Fakat çok yeni, şimdiye kadar bilinenlerden çok başka olan çağdaş Amerikan hayatımızın gerçeklerine çok yakın kalmalıyız, yoksa, ne olduğumuzu ve nereye doğru gittiğimizi kendimiz keşfetmezsek, Avrupa'nın bu çöküntü devrinde bunları bize başkalarının söyliyebileceğini ummuyorum.» Biz de Batıda türeyen bir sanat tekniği olan romanla beraber bazı düşünüş, bazı işlem biçimlerini alacağız. Fakat kendi hayatımızın gerçeklerine yakın kalarak köyde, şehirde, dağda, tepede, kişinin rüyasında iç duygusunda toplumun sevincinde, endişesinde, onları yoklayacağız. Bu işte Narlıca heyetinden medet beklemek yararsızdır. Romancılarımız ancak kendi çabalarına, kendi yeteneklerine güvenebilirler.

ALYCONE

-IV-

Denizdi titrek duvarları düşlerinin ve örümcek ağından ovalar otlarıyla delip geçtikleri. Yaşadılar bin uzay - yılı sedir ağaçları altında; orada, ayak uçlarında, güzel sarmaşık parmaklı kadınları... O kadınlarda güneş yeni bitirmişti ilk dönüşünü, onların şaşırtıcı utku çiçeklerinde Güneş.

Ve o zaman gördüm baştanbaşa ırmakların aştığı BEN'i. Kadını ve erkeği buldum derin suların dilinde; o zamandı işte bir kan kekresi duymam dişlerimde, olgun meyveler gibi.

Kadınlar ve onların bayıltıcı boşlukları bir evren kurdu içimizde; tavşanların, kurtların asma dalı benzeri kemirdikleri içimizde en dar yerleri onların.

— V —

Gemiler yürüdü gümüş otların altından parlıyan fosfor, ölü kemiklerine; en büyük sarı, dolgun böğürlü hayvanların uzak dengesine... Mevsimlerin eti! Gemiler! vahşice gizlenmiş ve dümen sularında akdeniz güneşlerinin, tanrıçaların yıkandığı, taraklarını unutup... Fildişi.

Ve ot. Benzersiz; ilk ve son kızı o yanılmaz tutkunun, övüp - duruyor kendini, saçlarından topuklarına değin yeşeren gölgelerle sarılmış...

Akdeniz! Onun aydın sıcaklığı, tuzlu ve titrek...

Çılgın us, saflık, sen ey geleneksel dengesi yalnızlıkların! Ey özsuyu güzelliklerin, dişiliklerin; ey sen Akdeniz Güneşi, tuzlu gözkapakları erdemli deliliklerin!

Özdemir İNCE

Sembolik Ders

Mahmut MAKAL

Yavuzselim İlkokulunun kapısından orta boylu, tıknaz bir adam girdi. Koridoru ağır ağır geçerek başöğretmen odasına geldi. Elleri arkada, burnu havada... Bunun şöyle böyle birisi olmadığını anladık. O da bunu anlatmak için çırpınıyordu zaten. Çünkü, her ne kadar imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kitle olduğumuzu söyler durursak da, birbirimize poz yapmaktan, kimimizin üstün kişi, kimimizin ayak takımı olduğuna inanmaktan vazgeçmemişizdir. Vazgeçmek ne kelime, bu duygunun gündengüne büyüdüğünü de görüyoruz..

Başöğretmene ellerini uzattı: «Ben Öğretmen Okulları Umum Müdürlüğü Şube Müdürüyüm...»

«Hoş geldiniz.» dendi.

Lütfen konuşmak tenezzülünde bulundu : Eşi öğretmenmiş. Bu okulun yakınında bir apartmanı varmış... Dairesinde fazla iş yokmuş. Evine yakın olduğu için buradan ders almak istiyormuş haftada bir saat. «Bu sembolik bir derstir biliyorsunuz!» diyordu. «Belki de gelemem, arada bir ancak uğrarım. Esasen öğretmenin plânlarını altüst etmek, çocukların kafasını karıştırmak olur haftada bir onların karşısına çıkmak. Siz bordroya alırsınız, galiba kırk liranın üçte birini alacağım. Ben uğrayamasam da hanım uğrar aybaşında parayı alırız.»

Ortaokullardan ders almalarının mümkün olup olmadığı soruldu kendisine. Ortaokullar öğretmensizlikten inliyorlardı çünkü. Hele bu Ankara'da öyle ortaokullar vardı ki, ilkokulun bir dersliğinin adı ortaokul, öğretmen de o ilkokulun öğretmenleriydi. Ankara'nın dışına çıkınca bu yaranın daha azgın olduğunu görmek de vardı. Sözgelimi Hakkâri yakınlarındaki Van'ın Başkale ilçesini gidip gördük. Orada da ortaokul açılmıştı. Ama ilkokulun bile öğretmeni yoktu. Askerlerden bir kaç kişi her iki tarafı da idare etmek için uğraşsalar da günlük işleri arasında yetişemiyorlardı buna.. İlköğretim Genel Müdürlüğü olarak Başkalede ilkokula, Orta öğretim Genel Müdürlüğü olarak orada bir ortaokula sahiptik... Biz l'stelleri hazırladık da yukarıya sunduk mu, istatistiklere böylece geçti mi yeter. Üst tarafı ne olursa olsun... Ankaradan örnek olarak alalım Mamak ortaokulunu. Müdürü yok, bir tek öğretmeni yok... Bu işe önayak olan ilkokul başöğretmenleri, yukarıyı uyutup bir ortaokul sınıfı açmışlar ya, çift öğretim yapan ve yarım gün boş olan ilkokul öğretmenlerini bile pek

yaklaştırmıyorlar ortaokulun derslerine. Bir ikisine döküntü az dersleri vermişler, çoğunu kendileri almışlar. Oraya da gidip gördük. «Haftada şu kadar saattan ayda şu kadar saat eder, ders saatı başına on lira olacak yakında...» deyip duruyorlardı. Bu arada okullarının idarî işlerinin aksayacağını söylediğiniz zaman, dıştan olmasa da içten güldükleri muhakkaktı. Okulun idarî işlerinin aksaması da mesele miydi şu devirde, değil mi? Bu ne ülkücülük, bu ne kırtasiyecilik? Önemli olan sanki ilkokuldaki, ortaokuldaki çocukların yetişmesi mi? Paralar gelsin boştan. Yukarıya duyurursunuz. «Hiç değilse yarım günleri boş olan öteki öğretmenler ve in bu sözde ortaokulun işlerini, berikiler de başöğretmeni bulundukları okullarla uğraşsınlar...»

«Ama bu işi onlar ortaya getirdiler, faydasını da onların görmesi gerekir...» oluyor karşılık.

Şöyle bir düşünürsek, şube müdürü olan zatın dediği gibi, yalnızca onun haftada bir alacağı ders sembolik değildir. Ankara örneğini memleket çapında düşünün, ilkokul da, ortaokul da sembolik olmuştur. Gerçek öğretim ortalardan kaybolmuştur. Çok yer gezip gördük. Görmediklerimizin de bunlara benzediğini biliyoruz : İlkokul öğretmenleri, ders parası alacağım diye, her iki tarafa da ders hazırlamaya kalkıyorlar. Her iki tarafa da faydalı olamıyorlar. Her iki taraf da zayıf kalıyor. Ondan sonra, ortaokula ilkokuldan, liseye ortaokuldan herşeyden habersiz çocuklar geliyor... Öğretmen okullarında yapılan yetersiz eğitim yüzünden, ilkokul öğretmenleri zaten bu çift işin altından kalkacak durumda değiller...

Gene şube müdürüne gelelim : «Okulun öğretmenleri tamam, başka bir okuldan alın.» şeklinde karşılık alınca başöğretmenden, gidip başöğretmeni kötülemiş Eğitim Müdürüne. Ordan çıkan ses de «verin» diyor artık... Aynı şekilde öteki okullara gidenler tümen tümen. Açık açık söylüyorlar :

«Gelmeyebiliriz, bu para için verilmiş bir derstir zaten, sınıf öğretmeninin doldurması çocuklara daha faydalı olur...» Ondan sonra çekip gidiyorlar.

27 Mayıstan sonra bir tasarruf zihniyeti başlamıştı. Herkes toplum içinde hakkına razı olacak, çalıp çırpmayla birlikte emek vermeden alınan çifte maaşlar, ek ücretler... kalkacaktı. Acaba bu durumdan Millî Birlik Komitesinin haberi mi yok? Haberleri varsa, ayda üçyüz - dörtyüz lira maaş alanlara da böyle bir ek görev bulmaları gerekir. Kayırmacaya benzer birşeylerin eskiden olduğu gibi ortada dönmesi, doğrusu ya işiyle gücüyle tam uğrasıp az para alan ülkücüleri hâyâl kırıklığına uğratıyor...

Ralp Vaughan Williams

(1872 - 1958)

Çeviren: A. BİLGİ

Ralph Vaughan Williams'ın musikisini uzun zaman moderrnciler de eskiyi tutanlar da beğenmediler. Moderncilere göre, eserlerinde ne çarpıcı ses yenilikleri, ne de ilkel melodi yapıları ve yeni bir **sistem** vardı. Böyle olunca da, onun **yirminci yüzyıla ait olmadığına** kesinlikle karar verdiler. Musikisinde gösteriş ve kalıplaşmış klâsikliği bulamıyan eskiyi tutanlar ise onu, **yirminci yüzyılın basit halk tabakasının bestecisi** diye beğenmiyorlardı.

Gerçekten de V. Williams 1935 de yayınladığı National Music **Millî Musiki** adlı kitabında, **Musiki herşeyden önce basit insanın sanatıdır,** diyor, **ne aşırı milliyetçilerdenim, ne de yurdundan başka her yurdu sevenlerden. Kendimize öz bir müzikal ruhumuz yoksa başkalarınınkını nasıl anlar ve takdir edebiliriz?** diye soruyordu.

Geniş halk kitlelerine ulaşma isteği belli başlı eserlerinde hemen göze çarpar. **Londra Senfonisi**'nin son kısmı **işsizlerin yürüyüşünü** canlandırır. Üç operasından, **Riders ti the Sea,** İrlandalı balıkçıların trajik yaşamaları; **Pilgrims Progress,** John Bunyan'ın toplumsal - dinsel satır temalarını işler. **Hugh the Dover**'da ise boks sahnesi önemli bir yer tutar.

Daha öğrenciyken eski İngiliz musikisine merak sarmış, bir çok orijinal örnek toplamışdır. Tabii bu çalışmalar sonraki eserleri üzerinde etkilerini göstermişdir. On altı ve on yedinci yüzyıl halk türküleri ile madrigalleri besteleri içinde erimiş melodik yapılar halinde kullanmışdır. Deyişinde köklü değişmeler yoksa da tekrara düştüğüne de pek az rastlanır. Her yeni eseri öncekilerden belirli derecede farklıdır. Toplumsal şartlar besteleri üzerinde etkilerini hemen belli eder. Örneğin, ekonomik bunalım ve faşizmin gelişme yıllarına denk gelen 1935 de bestelediği Dördüncü Senfoni, uzlaşmaz keskin hatlı temalarıyla zamanın bunalan, acı

Besteci Diyor ki

Ralph Vaughan **WİLLİAMS**

En büyük sanatçı da, en ücra bir köydeki basit bir şarkıcı kadar memleketine aittir. Bunlar ve aralarına giren çeşitli sanatçılar aynı zincirin birer halkası gibidir. Milliyetçiliğin sanatın alanını daralttığı söylenir ve nereden gelirse gelsin en iyinin benimsenmesi öğütlenir. Bu konuda Tennyson da tanık getirilir ve şu sözü tekrarlanır : *En güzel ve yükseği sevmeliyiz ve gençleri bu esrarlı en yükseği değerlendirecek şekilde yetiştirmeliyiz.* Bir de Rossi'ni'nin, *iki çeşit musiki vardır : iyi ya da kötü* Sözünü tekrarlarlar. Mademki böyle, burada biraz duralım ve iyi musikinin ne olduğunu ya da gerçekten, mutlak bir *iyi musiki* olup olmadığını inceliyelim. Bence iyiliğin kesin ölçüleri olduğu çok şüpheli. Eserin çalınış şartlarına, bestelendiği devre, dinleyicilerin milliyetine göre bu ölçüler değişebilir düşüncesindeyim.

Her bestecinin dünya ölçüsünde bir bildirisi olsun diye diretemeyiz, bazılarının olsa olsa kendi milletine söyleneck sözleri olabilir. Bir çok genç besteci, önce yerel olmadan hemen milletler arası olmayı kuruyorlar. Günlük yaşamamızı, tarihimizi, geleneklerimizi, iklimimizi, hatta yiyeceklerimizi paylaşan bir sanatçının bize söyliyecekleri daha geniş hayalli de olsa herhalde bir yabancı besteciden daha yakın gelecektir. Tabiî millî bestecinin söyliyecelerini bilmesi, bir seçme yapabilmesi şartiyle. Bütün mesele sanatçının topluma ulaştırması gereken gerçek bildiriyi seçebilmesinde ve bunu gösterişe sapmadan söyliyebilmesinde. Ne zaman ufukda yeni bir yıldız belirse, *Ne yaman sanatçı, yaptıklarını biz de memleketimizde yapabilsek,* derler. Alınacak sonucun yabancı bir toprakta aynı olmadığını unutmaktan gelen bir yanılmadır bu. Peki

---

çeken aydınlarının bir hikâyesi gibidir. Beşinci Senfoni, İkinci Dünya Savaşının en çetin yılında (1943) bestelediği halde sakin ve iyimserdir. İyiliğin, insanca değerlerin zaferine inanan besteci meşhur İngiliz serinkanlılığının musikide bir örneğini vermişdir adeta. Buna karşılık savaş sonu bestelediği Altıncı Senfoni şiddetli, iç ezici temleriyle savaş sonu bezginliğini, savaşın insanlığa nelere malolduğunu duyurur.

V. Williams'ın musikide yeni bir çığır açtığı söylenemez. Önemli olan, geçmişin büyük musikisine eğilerek kendine öz bir deyişe varması ve müzikal fikirlerini çağımıza uyan yapılar içinde vermesidir.

öyleyse besteci kendini nasıl bulacak? Hem kendi sesini ve hemde yurttaşlarının sesini yansıtması için hayalini nasıl harekete geçirecek? Bana kalırsa besteciler konsere gitmiye gereğinden fazla önem veriyorlar, oysa konserde yalnız son şeklini almış eserlerle karşılaşılır. Tekniği yeterli sanatçı herşeyden önce ham madde ile ilgilenmeli. Etrafımız, fazlalıklarından ayıklıyacağımız, üzerinde işliyeceğimiz ve sanat seviyesine ulaştıracağımız musiki formlarıyla dolu. Gene etrafımız duygu ve heyecanlarını bestelerimizde canlanmış görmek istiyenlerle dolu. Müzikal bir vatandaşlık duygusunu yerleştirmemiz, geliştirmemiz gerek. Neden müzisyenler de devletin hizmetinde ressamlar, yazarlar ve mimarlar gibi milli anıtlar kurmasın?

Sanat için sanat, İngilizce konuşan milletler arasında hiç bir zaman kökleşemedi. Sanatımız bilincine varılmadan geliştiği için bize sanattan anlamadığımızı söylerler. Dramımız da, şiirimiz de başka şeyler yaptığımızı sandığımız sırada kendiliğinden meydana geldi. Musikimiz de öyle olacak. Besteci köşesine çekilip sanat üzerine kafa yoracağına yurttaşlarıyla birlikde yaşamalı ve sanatını toplum hayatının bir ifadesi haline getirmelidir. Sadece sanat yapmak istersek, gerçek sanata ulaşmamız imkânsızdır. Pek az büyük besteci vardır ama pek çok samimi besteci olabilir. Yapmacık musikiden daha kötüsü olamaz dünyada. Büyük hayaller peşinde, içimizden gelmiyen duyguları, en iyiyi ve yükseği yaratma ereğiyle büyük kalıplar içinde vermek çıkar yol değildir. Büyük ustalardan öğreneceğimiz şeyler yok mu, model olarak kendimize neyi seçelim? diyebilirsiniz. Elbette büyük ustalardan öğrenilecek çok şey var. Bunların başında ereklerine doğru hiç sallanmadan yürümeleri gelir. Bir defa ereğimizden emin olduk mu, *St. Paul*'un şu tavsiyesini tutabiliriz : *Herşeyi dene, iyi olanı bırakma. Yalnız iyiyi seçmeden herşeyi denemiye kalkmak tehlikeli olabilir.*

Öyleyse önce yönünü seç ve ondan sonra Paris'e, Berlin'e, hatta istersen Pekin'e git, ereğini yürütmek için çalış, öğren. Bu gün İngilterede tanınmış besteciler var. Bunların yanında bir kaçı da memleketlerini beğenmiyerek, Küçük birer Alman ya da Fransız olmak için dışarıya gittiler. Bunlardan bir teki bile başarıya ulaşamadı.

Kaliforniya'da asma bahçeleri ilk yetiştirilirken Fransadan, İtalyadan çubuk getirip dikmişler. Yetişen üzümlerin özel bir tadı ve kokusu olmuş. Dikildikleri toprağın etkisi o denli büyükmüş. Sanatınız kendi toprağınıza sıkı sıkıya dikilmişse, toprağınızın da size verebilecek özel birşeyi varsa, benliğinizi kaybetmeden bütün dünyayı kazanabilirsiniz.

Yenilik Tutkusu

Veysel ÖNGÖREN

İnsan kafası bir noktadan sonra olup biteni kavrıyamıyor. Sınırlı bir alanda devinmeye zorunludur. Algılama (idrâk) gücü zayıfladıkça alanı daralıyor. Bir dereceden alta düşünce taassup diyoruz. Nasıl ki bir dereceden yukarı çıkınca da seçkin olarak kabul ediyoruz. Belki bu açıdan doğmalara yenik bir yanımız var. Koşullarımız sınırlı olmasına sınırlı ama bu çerçeveyi nasıl çizeceğiz. Bu, hem zararlı hem olanaksız. Gene de zorunlu hallerde bazı ayarlamalar yapmaktan kaçınamayız.

Yeniliğin de koşulları olmalı : Kişide, toplumda ve varlıkta. Birinin yetersizliği yeniliğin doğmasına engel olur kanısındayım. Ülkemizde koşullar her kişide aranmağa başlandı. Çoğunlukla, kime baksanız bir değişiklik yapabilirim, diyor. O uğraşıda. Bu işin güzel yanı gerçi. Ama daha önce gerçekle olasılığı, ihtimal biribirinden, iyi ayırmalıyız.

Herkes yenilik yapmıya adaydır. Çünkü insanoğludur. İnsan varlığının cevherini, öz olarak kendinde taşır. Yenilikleri yapanlar onun geldiği hormondan gelmişlerdir. Fakat, aynı zamanda ortaya şu da çıkıyor ki, aday, kişi değil «insan kavramı»dır. Kişinin adaylığı dolayısıyladır.

Varoluşun alınyazısı soyutun somutlaşma problemidir. Somutlaşmada, somutlaşan veya somutlaştıran güç, karşıt olmakla, zıt olmak diye iki temel yasa koymuş. Varlığı böylece belirginleştirmiş. Kişilik doğmuş. Ayrıca «Ayrım» temeli de var. Cansız canlı ayrımı, bitki hayvan ayrımı, insan hayvan ayrımı. Ayrım yasası sınırlanmamış. Bitkiyi bitkiden, hayvanı hayvandan, insanı insandan ayırmış. Cinsler, türler ardarda sıralı. Onlara da etkin olmuş, «kişi» kişiliği kurulmuş. Ötede tümün tekte, tekin tümde varoluşu da belki bir yasa.

Bir, hep'e; hep bire bağlı oluyor. Bütün akla yatkın doktrinler; hepin bir için, birin hep için olduğunu, ayrı ayrı yollarda, toplum düzeni yapmıya çalışmıyor mu?

Didero'nun polip insanı sanırım varoluş düzenine, somutlaşma düzenine aykırı düşüyor. Zira tekin kişiliğini kaldırıyor. Toplum düzenini birliğe bağlamak isteyenlerin çoğu da; bu birin kişiliğini yuttuklarından olacak, kavgalar duracağına; büyüyor.

Varoluştaki cevher acaba eşit olarak dağılmış mıdır? Öte yandan yenilişme etkisi, başka cevherlerin dayanışması olmadan, başarıya varabilir mi? Her kişi yenilik adamı mıdır?

İnsan alınyazısı güç bir varta. Kendindeki olumlu değerleri ya-

rarlı, gerekli yöne ve ortama çıkarabilmesi için bilincinin düzenini kurmasından başka çıkar yol yok. Bu açıdan kendisindeki biliçten başka değerler, kendisi dışındaki değerler durumuna düşüyor. İnsan öğeleri seçmeye vurulsa insan kavramını, ben en önde bilince verirdim. Ama kişi, sayılı yıllarla sınırlandırılmış yaşamında bu gücü nasıl eğitecek, yoluna koyacak ve yapıtını verecek.

Bu yazımızdaki konuya göre, yapması gereken iş yenilik olanaklarını iyi görebilmesidir. Kendinde, yaşadığı yılların toplumunda yeniliği gerektiren, yapabilecek olan nedenler hazır mıdır? Bunun hiç olmazsa birisini seçik olarak göremiyen kişi, yenilik uğraşısına atılırsa, dayandığı temelin kendi dışında bulunduğundan şüphe etmiyorum. Temeli kendinde olmayan da asla seçkin bir iş ortaya koyamaz. Çoğumuz seçkin değiliz. Kısıklı bir devinme alanı içindeyiz. Bakıyoruz bir çağda kişi kurulmuş düzenin uygulayıcısıdır. Ama altta, ama üstte. Bir çağda da bakıyoruz. Düzeni bir yana itmiş arıyordur. İki davranışı da onun dışında yaygın, toplumda yerini yapmış alışkanlığın onu kapsamasıdır. Çok adam kendini ilerde bilir. Aslında çoğumuz ama pek çoğumuz çevresinde başat (hakîm) görüşlerin kabullenmiş adamıdır. Onun için hep bir parça, hatırı sayılır bir parça, geriden yürürüz. Aramızda ileri olanlarsa hep yalnızdır. Sade yalnız olanlar büyüktür. Ta ki aydınlığı hepimizi örtsün. O zaman ondanızdır. O kalabalıktır. Ama gene de yalnızlığıyla yanyanadır. Hiçbirimiz yalnızlığını gideremeyiz. Yanlızlıktan korunan bizizdir. O bizim tenhalığımızı doldurmuştur. Büyükler istisnasız, az veya çok müstehsidirler.

Bir adam veya adamlar, düzeni sarsar. Bundan sonra, bir süre, herkes sarsıcıdır. Birileri de çıkar düzeni yıkar. Bizler Yıkıcıyızdır. Bir gün düzen kurulur. Kurulan düzenden yanayızdır. Bunu taklitten değil, irademiz dışında toplumdaki akımın gücüne kapılıp yaparız. Bizleri gerçek kılan da budur. Seçkin olmıyanlar, bir parça Tanrı cevherinden nasibi olmıyanlar toplum omuz vermezse yaşayamayız. Ölmesek bile, korkudan, o dayanılmaz şaşkınlıktan insansı yanlarımızı yitirir, kedi, at; yani hayvan oluruz. İnsan kendi özel alanından çıkınca eninde sonunda topluma mahkûmdur. Maceramızın başında bizi sincapla, tilkiden ayıran bu toplum olabilme kabili - yetimizdir. Tanrı elini çekse veya ufak bir şansızlıkla o yan tıkansaydı yoktunuz.

Birde, havalardan bozgun havası var.

Dönemimiz üç aşağı beş yukarı eski Yunan'ın bir yanını hatırlatır. O gün kurnazlık ve kaba kişilik başatlığı vardı. Herkes bilgin adamdı. Sofizm kurnazlığın ve her türlü yetkinin dışındaki kişiliğin, hani o kaymakama gidipte:

«Ben demirgratım» detirten kişiliğin direnmesiydi. İnanılmamış, benimsenmemiş, emilmemiş sadece öğrenilmiş bilginin istismarıydı.

—

Durmuş bir toplumda, bir şeylerin değiştiğini sezinleyen durmuş adamların yarattığı bozgun havası buna çok benzer.

Bozgunu şöyle anlatabilirim. Uzun süre oligarşinin başatlığı sürmüştür. Halk boyun eğmiştir. Öyle istemiyerek boyun eğme değil. İsteye isteye. Oligarşiyi meşru kılan görüş bilincine yerleşmiştir. İyi elbiseyi bey giyer, iyi eşyayı bey kullanır, efendilik, seçkinlik beye vergidir. Hanım süslüdür; hanım şu, şu, şu, işleri yapmaz. Ayıptır. Halk bunun zıddıdır. Beyin oğlu hasta olursa hastadır. Halkınki de olur ama işte Hüsa'nın oğlu nihayet. Ölse ne olur? Öylesi çok. Beyin oğlu, o bir tanedir, o ölmemeli.

Bey de böyle der Hüso'da. Derken Russo geliverir. Toplumu bir kenarından tutup sallayıverir. Bunün üstüne biri çıkar da yasalara vatandaş lâfını koyup uygularsa, artık Hüso eski beye de taş çıkartır. Öyleya o da insan işte. Bey gibi biri. Hatta ondan da iyi. Hüso, o, aşağılık duygusunu yenemiyen Hüso ne töre kor, ne yasa kor, ne düzen kor, ne insansı değer kor. Elinizde olmadan beyi seçersiniz. Çünkü düzen Hüso'yu ezmiş yok etmiştir.

Domuzuna bozgunda bir havadır bu.

Türkiye'de Atatürk devrimleri olmuştur. Dünyada çok ilginç olaylar olmuştur. Çok partili düzende düşmeler kalkmalar olmuştur. Bir de şiirde geniş değişmeler, cesur atılışlar yapılmıştır. Yeni şiir diye bir akım akmıştır. Sonuç olarak, demek yenilik olabiliyor, denmiştir. Hem tutuyor da.

Ondan sonrası olumsuz bir tutkudur. Öncü sanatçı olmak, akımlar düzenlemek. Öyle bir anlayış içten içe kendini sürdürüyor ki yenilik yapmayan sanatçı değildir. Anladık her sanatçı yeni kişiliktir ama o ülkenin sanatında devrimci değildir.

Ya öte yanda yeniliğin koşulları. Müsbet ilme inanıyoruz da niye koşullara inanmıyoruz? Karşılık : Sanat bilim değildir. Peki bazıları öyle bilsin.

Toplumda, sanatın tarihsel gelişiminde, yenilik gerekiyorsa ve onu yapacak gücü taşıyan adam gelmişse o iş o zaman olur. Bu bence arz talep yasası kadar sağlam bir kural. Biri eksikse öteki ister istemez duracaktır. Yırtıkla yama gibi. Yırtık yoksa yama dolapta durur. Yama yoksa yırtık açık kalacaktır. Yama küçükse gene öyle. Yok büyükse bu sefer yamadan kesilecektir. Yenilik bir ihtiyaç işidir. Gerekmiyorsa, zorlamayla olmaz. Tok miğde yemek almaz.

Yeni, her burma bıyığa, her somyaya eh diyecek kız değil. Bıyıktan bıyığa, somyadan somyaya fark ola.

Gerekçe

İkinci Yeni veya Anlamsız Şiir diye adlandırılan son kuşağın tutumu kaçınılması çok güç nedenlere dayanıyor. Kanımca, akımı haklı ve olağan kılan da budur.

Ön kuşak hatırı sayılır şiir macerası yaşamıştır. Kendi dönemle-

rinde harmanlarını savurdular. Ülkelerinde kendilerinden başkalarına açık kapı bırakmadılar. O biçim işinin ehli adamlar. «Kaynağı benden, al sen işlet» demediler. O kadar ki o kuşağın yaşıyanları da duraklamıştır. Ham maddelerini tüketmiş fabrikacılar gibi. Yerlerinde sayıyorlar. Osmanlı devleti gibi. Ne derlerse desinler son çalışmalarında ayak değiştirme talimi yapıyorlar. Necatigil bunu iyi biliyor olmalı ki örnek bir davranışla yeni denemeler ardında. Tıpkı bir liseli cesaretiyle. Çok asil bir davranış. Hem önceki yapıtlarını korumuş oluyor, hem de sanatçı kişiliğinin, köy ağası kişiliği olmadığını gösteriyor. Anlaşılan kaderleri Orhan Veli'ye fazlaca bağlıydı. Gitmesiyle yok olan yakalayıcı gücün acaba hepsi farkında mı? Kuşakları veya devrimleri çokluk birkaç sayılı adam sürükler.

Kuşaklar kişiliklerini kurmak zorundadırlar; yoksa kuşak olamazlar. Sanatta, kuşaklar için kişilik geçmişi aşmak demektir. Anlamsızlar için bir öncekileri aşmak, hakcası, bir iki parlamayla yapılacak iş değil. Attilâ İlhan bunu denedi denemesine, öyle bir çarpıldı ki aklını hâlâ başına toplayamıyor. Böyle aşılması güç bir duvara arka çevirmek, yan çizmek hattâ küçümsemek gibi bir tutum yenilere çok görülmemelidir. Onlarca yapılacak iş sabredebilmektir. Sanat bekliyebilme, hazmedebilme gücünün meyvesidir. Aceleyle, hırçınlıkla insan ne sorun sahibi olur, ne de sorunları kazanabilir. Sıçranacak zamanı ve sıçrama olanaklarını iyi ölçmek gerekir. Yenilik yapma gayreti, bal gibi bozma olarak da bitebilir.

Çağımızın durumu son derece ölçüsüz. İlk elde görülen acı, dünyamızın iki yarıma bölünmüş olması. Bugünün ozanı hakimâne lâkırdı edecek asabı nerede bulsun? İster istemez dakkada çıkılan apartıman gibi pratik, zikzaklı, tırtırlı söz ediyor. Hele yazar sorumluluğu kaygısı. Dil kaygısı. Buyurun. Düz yazıda o hakimâne eda bulunamıyor. Kaldı ki mısra. Şairaneliği, yapma belâgati kaldıralım, diyenler bugün milâddan önceki zamanlara ait diye kabul edilecekler nerdeyse. İddiaları o kadar yetersiz. İşin bu şekli aldığı ortamda anlamsız şiir perspektivi ön plâna alıp, konulara, kapıyı bırakıp bacadan pencereden girerse niye hoş görülmesin, niye olağandır denmesin?

Burada onlara bir aslan payı vermek gerek. Bence ikinci önemli neden bu.

Üçüncü nedene gelince en köklü etki sayılması gerekir. İnsanoğlu kendinden kaçıyor. İnsanı tanımlamak anlam değiştirmiştir. İnsanı olduğu gibi değil de «olması özlenen şekilde» tanımlamak kaygısı belirmiştir. Resimde tutulan yol budur.

İnsanoğlu kendinden niçin kaçıyor. Bu başlı başına bir konu. Burada bizi ilgilendiren tarafı, ileri sürülen toplumsal düzenlerin, yönetici kuralların, düşünce zincirlemelerinin bizi mutluluğa ulaştırmamış olmasıdır. Hâlâ kan. Te-

Portofino

Adnan ARDAĞI'YA

Genç bir kadındı o bekâr suların getirdiği
Yok gibi gideceği başka rüzgârlı kıyı.
Dalgalarda yüreksi köpükler örterdi onu
Kaç kulaç derinlerden bir deniz kızı, saçları büyür
Gökleri tutardı kumsalda tüten kız'ık buğusu.
Genç bir kadındı o yok gibi başka kadın
herşeyime karışmayla o kadar benden.
Akşama dönüşü başlarken vakitlerin pencerelerde
Bir kadın, bir kadın, genç bir kadındı o
Bekâr sularla gelen.
Bir genç kadındı ellerini bıraktı yazılar yazan
Ak çağlar sürdü onunla tarihler sonrası.
Şimdi yitik türküsü benimledir
Ayakları da benimledir kıyılarda
Gidip gelen dalgalarla oynıyan çakıl taşları..

Ahmet ALTÜMSEK

---

dirginlikte, bunaltı da başlıca neden olmuşlardır. Bundan kişiye fikirden gına gelmiştir. Salt fikir, salt fikir zinciri kişiyi korkutuyor. İnsanoğlu kavgasının bir döneminde fena halde yenilmiştir. Artık kişi, kafasının verisini, yani kendine yüz vermiyor. Anlamsız ismine tutku bundan çıkıyor. Lâkin bu Batı düşünürlerinin bunaltısı. Bizimkiler düşüncenin ağır koşullarından kaçıyorlar, gidip Batı'lılarda dayanak bulup rahatlıyorlar.

Ama insan düşünceden çıkabilir mi? Çıkamaz. İnsan için anlamsızlık yoktur. Çünkü insan bilinçli tek yaratıktır. Onun da anlamdan çıkması yaşamın yok olması demektir. Bunu böyle söyleyebildiğimize göre, anlam üzerinde tartışabildiğimize göre, henüz yeryüzünde yaşam vardır. Sonunda yapılacak olan, anlamı evirip çevirmek, papazı imam, imamı papaz kılığına sokmak vardır ki bu da bir yandan bir avunma, öte yandan bir öç, fakat en acısı bir kaçmadır: Gerçek olandan kaçma.

Gerçek olandan kaçmak bizi çıkar yol üzerine götürmez.

Anlamsız insan veya anlamsız şiir olağan, haklı, zorunlu bir davranış olmasına rağmen ayrıntılıdır, geçicidir, dinlenmedir. Velev sanatımıza birkaç hatırı sayılır imza hazırlasa bile.

Menekşeli Bilinç

Nezihe MERİÇ

Oldu o. Korkulan, kaçınılan, düşünülmemeye çalışılan oldu. Gene de rahatlık verici bir duygu aldı. Artık, olacak birşeyi, olmasından korkulan birşeyi beklemenin sıkıntısı olsun bitti. Kapıyı kapamayı unutarak baktı ona. Karşısında merdivenin üst başında duruyordu. Suratında donup kalmıştı, bunun anlayamadığı bir anlam. — **Anlamaya uğraşamayacak değin yorgundu. Kapıyı el alışıklığı ile itti. Anladığı tek şey gitmek edimiydi. Çekip gitmek. (Bir erkek mi? İşte en çok korkulanlardan biri daha. Onu isteyen bir erkeğe mi gidiyor? İSTENİLEN BİR KADIN, İSTEYEN BİR ERKEĞE GİDİYOR. NE KORKUNÇ GÜZELLİK.) —**

Birden boşaldı. Pörsümeye başladı. Gitgide daha çok pörsüyerek, şaşırtıcı bir tükenişe düştü. Sokağın tozunu, kirini, pisini, ter kokusunu, ayakkabılarının içinde bırç bırç eden, tozlanmış ayak terini, hiçbir yerlerde bırakamayarak - **yanına alması da olacak işlerden değildi. Yorgunluk öldürebilirdi insanı. Buz gibi sularla yıkanmak istemişti. Sokak kapısına on adım kala, tek isteği buydu. Bunu yapacaktı. Çünkü bunu yapmak elindeydi. Sedirin üzerine uzanacaktı, yıkandıktan sonra. Sedirin, ağaç yapraklarına açılan penceresinin, kendince uydurulmuş mutluluğuna sığınacaktı. Sırtındakileri çıkarıp yıkamak, yıkanmış çamaşır kokusundan sevinmeler yaratmak da vardı işin içinde. Nemli bir poplin kumaşın, kızgın bir ütünün altında, pırıl pırıl olumlu gerginlikler yaşamasından duyulan kösnü de azımsanamazdı. Sedire uzanarak, gelip gelip kaçan bir düş parçacığını yakalamaya çalışmak ne hoş olacaktı. Erkek bir soluk geçmişti akşam düşünden. Kaskatı uyandığında, vücudunun bilemediği bir yerlerinde bir gevşeme duyar gibi olmuştu. Servisin, bahçeye bakan penceresinin önünde, bir ağız yayık yayık gülüyordu. Dudak boyası dişlerine sıvışmış bir ağız diyordu ki: «A. Hadi yahu! A. Ölsem dul duramam. Hadi hadi yapıyorsundur. birşeyler. Elinde falan hiç olmazsa.» Başka biri, düzelmemecesine bozulmuş olanları, düzeltmeye bile uğraşmayarak, bozuluşların renksiz çirkinliğine koyuveriyordu kendini: «Hah ha, hay. Hay gözün kör olmasın. Aklıma bile gelmez. Delisin vallahi sen.» Bu, midesini hızla çalkayıp, diklemesine, iki kaşının ortasıyla, midesine vuran bir sancı içinde, o erkek soluğu ayrı bir yere koymak isterdi elbet. Ama bırakmıyorlardı: «Zaten kadınlar, erkekler gibi değildir. Onları uyandırmak gerekir. Erkeklerinkine gelince, onların ki, hep**

ayakta Allah kahretsin.» «A. Allah saklasın. Oh, canları sağ olsun. Onlar olmasa biz ne yaparız ayol. A, hiç duramam doğrusu.» O erkek soluğu, ayırıp başka bir yere koymak isterdi elbette ama.. Pantolonunun düğmelerini çözerek yürüyordu koridorda adam. Onu kimsenin görmediğini sanıyordu. Yüznumaradan çıktığı zaman da, bacaklarının üzerinde yaylanarak onu, (Oh! Ne tuhaf, ne tuhaf. Ancak kundağı bağlanan bebeklerde gördüğü birşey. Yaygın yaygın ürpertiler veren, baş döndüren, bilinmeyen o, kadınların hiç önem vermedikleri oysa. Korku veren bir yumuşaklık, pantolonun iliklenen düğmelerinin arkasında, karanlık, yumuşak bir, ovhövhffff!) yerleştirmeye uğraşıyordu. Bu ayrılığı kafasında açık seçik bir yere koyduğu da söylenemezdi. Ona meme uçlarından, bacaklarının arasına çarpan gerilmeler getiren bir ayrılık olduğuna göre.. Üç gün önceki tartışmadan aldlğı, kafasına çarpa çarpa kendini ayakta tutan cümleler de gelince, bu gidiş bir erkek getiriyordu aklına hemen. «Neden böyle obartıyorsun herşeyi?» demişti. «Hele erkekleri. Erkekler bence böylesine önemli değil. Hayata alıştığımız gibi onlara da alışılır.» O kaç yılın evlisi Nuranınkiler daha başka: «Bana bak, denizden dönerken, iskelede balıkçılar var, Karadenizli. Amma yakışıklı herifler yahu. Nasıl da yanmışlar. O pazular falan. Hayvan belki ama, kadına bakan erkek birşey işte. Namus namus bir yana, bir gün onlardan biriyle yatmalı. Kemikleri falan bir yaşamalı insanın.» Bulanık bir gökyüzünün aydınlanması gibi değil demek ki. Çıplak ayaklarla karların içinde koşarken, karın sıcağını duyup karı anlamak gibi örneğin. O soğuğun sıcağındaki kösnüyü yaşamak falan.. Merdiven başında kalakaldı. Demek ki kapıyı, tramvayların demirden geçen demir takırtısına, at arabalarının kaldırım taşı şakırtılarına, - Atlar pisliyorlardı. Pislikleri kalın barsaktan çıkarak, parça parça, samanlı, yere düşüyordu. Daha kötüsü güneşe karşı işeyişleriydi. Sidikleri, keskin, sinekli bir koku yayıyordu çevreye. Oysa iki de bir titreyen parlak sağrıları, burunlarına inen o çekiliş ne güzeldi. - kaldırımın tozlu balgamlarıyla, kasabın önlüğüne karşı değil de, hayata kapıyormuş. Bunlar hep üç gün önceki tartışmadan kalanlar. Dışarısı, ne olursa olsun, şehir, vitrin, güneş kaldırım taşları, insanlar, geceler, yokuşlar demekmiş. Kasap ne güzel suluyormuş kapının önünü. Yaşamak güzelmiş önce. Önce yaşamak güzelmiş.

Ne yapacağını şaşıran bakışları için bir yer aradı kafasında. Herşeyi birdenbire anlayıvermenin durduruşu içinde, öyle bakıyordu ona Geçen yıllardan birinin yaz aylarından bu yana, atlanmış bir zaman parçasını, bir ucundan yakalamaya çalıştı. Geç kalmış olduğunu anlayıp durdu gene. Oda kapısının önünden geçerken dönüp baktı. - Dönüp bakmıştı. - Ay-

nanın önünde, gömleğinin askılarını indirmiş, memelerini seyreden bir genç kız. - **(O kokteyl günü, mantosunu tutan müdür yardımcısının, memesine değen, ikisi arasına bir iki saniyelik bir suskunluk getiren eli; o başı dönmüş eli. Kaç geceler, ürpertiler getiren ona...)** - hemen orada merdiven başında bir cümle kurdu kafasında: «Bir kız memelerinin bilincine varınca, memeleri yaşamalıdır.» Bunu o zaman anlamalıydı. Hayatının bilincine varmış bir kız baş kaldırıyordu işte şimdi. Memeleri için dayanmıştı, görgüsü öyle olduğundan ama, hayatını vermiyordu işte kimselere. «Ben gidiyorum.» demişti. Üstelemişti. Üç gündür süren gerginliğin böyle sonuçlanacağını anlaması için, odа kapısında biraz daha dikilip seyretmeliydi onu. Memelerini, elinin yuvarlak bir sıvazlayışıyla gözden geçiriyordu. Gömleği zayıf kalçalarına düşmüştü. Gülümsüyordu. Aldırmayıp geçmişti o zaman. O küçük kardeşi anlamadığını da anlıyordu şimdi. Sinirlendi· «This is mr. Brown, the teacher. Nedir peki burada 'is'?» Kızıyordu. « 'dır' demek. Dikkat etsene yahu. Dikkat etsene. Budur mr. Brown öğretmen. Yani, bu öğretmen Mr. Brown'dur. Öyle mi? Doğru mu çeviriyorum bak bakalım. Bir insanın babası ve ablası ingilizce bilirse, o insan ingilizceden sınıfta kalmaz. Anlaşıldı mı? Bu cinayet olur. İşte bu kadar. Hadi devam et bakalım.» Üç gün önceki tartışma, o ingilizceyle bağlanıyordu şimdi karşısında: «Ben gidiyorum. Bir ingiliz şirketinde iş buldum. Sınava girmiştim. Kazanmışım. Kendimi geçindirebilirim. Bu eve dayanamam artık. Kendime ve arkadaşlarıma değgin, oturup konuşabileceğimiz bir odam olsun istiyorum. **Ben ölü kızlar kervanına girmeyeceğim.»**

ÖLÜ KIZLAR KERVANI

ÖLÜ KIZLAR KERVANI

ÖLÜ KIZLAR KERVANI

Anlatılamaz tıkanıklıklar yaşamaya başladı. **«EROL, EROL, AH EROL...»** diye haykırdı uzaklarda bir yerde. O kollejli Erol, o ince bakışlı, korkunç akıllı Erol. Küçükken yakalayıp poposuna poposuna vurduğu Erol'ün erkekleşiverişi.. Ayağını hırsla yere vurdu:

— Allah kahretsin! Gene tartışmaya başlamayalım. Bu Erolle arkadaşlıklar, o uyduruk, orospu karı kılıklı şair oğlan.. Sonra böyle aileyi, bizim çabalarımızı, düzenimizi hiçe saymaya uğraşan serserilikler..

Yok! Olmuyor. Artık duvar olmuş o. Aşamaz o duvarı. Tanımadığı biri var karşısında. Öylece dimdik kendine bakıyor. Bütün geçip gitmiş olanı, dönmeyecek olanı anlıyor şimdi. O küçük kardeş de yorgun. - **(Yirmisinde değil artık. O bile yirmiyi çoktan geçti.)** - Yorgun çıkıyor sesi. Hem yorgun, hem bezgin. Ama, kararlı.

— İşte annemden bir söz daha Ne demek o, orospu karı kılıklı? Kurtul şu annenden artık. Sinekler yiyecek seni de.

— Ne?

— Hiç! Pfüüffff!

— Ne sineği kuzum? Ne oluyor sana. Esrar çekmiş gibi bir pozlar. N'oluyorsun sen be? Nedir bu acaiplikler. Ne demek istiyorsun sen? Nasıl gidebilirmişsin? Ne demek oluyor bunlar yahu? Allah kahretsin seni.

— Sen şirretlik edecek kız değildin. Küçükken sana hayrandım.

— Ne?

— Seninle bozuşmak istemiyorum. Dostça ayrılalım. Üfff! Bitsin artık.

— Bak serseme. Bak nasıl da oynuyor. O oyuncu arkadaşlarının etkisi bunlar hep değil mi? Hep aynı numaralar.

— Ne olur yapma. Sen menekşeleri sineklendirenlerin yönünde olamazsın.

— Ne menekşesi?

— Hiç. — **Anla artık. Anlıyorsun ama, yediremiyorsun kendine. (SESSİZCE BAŞ KALDIRIYORUZ. Şehirleri, sıcak ekmek çıkaran fırınları, sulanmış cadeleri bıraktınız. Deniz kenarındaki çınar ağaçlarını, ay ışıklarını hayatınızdan çıkardınız. Sandaletlerle, kabarık, etekli giysilerle, hasır şapkalarla ilgilenmez oldunuz. Soğanı, acı biberi bol çoban salatasını ne güzel yapardınız. Babam, meze olarak bayılırdı. Zavallı babam. İnce beyaz elleriniz, domatesle soğanları harman ederdi. Kara gözlerinizde üniversiteli öğrenci ışıkları.. Gelecek günlerinizi kendiniz kuracaktınız. Ne umutlarınız, ne düşleriniz vardı. Küçük ağzınızı büzer, ıhım ıhım, ne salata ne salata oldu, derdiniz. EROLLE BUNLARI KONUŞTUK GEÇEN GÜN. O DA AYRILIYOR EVDEN. Biz baş kaldırmayı sizden öğrendik. Nasıl kınarsınız bizi. Siz sonuna değin sürdüremediniz. Biz sürdürmek istiyoruz. iBzim kara gözlerimiz de sizinkiler gibi kararıp kalmasın.) -**

— Bana bak yorgunum. Bozma benim âsâbımı. Bırak o bavulu elinden de, otur şuraya adam gibi konuşalım.

— Gitmem gerek. - **(Hani bir Naciye vardı? Bildin mi? Manavın sevgilisi. Hani asmalı evde otururken. Karşımızdaki manavı severdi. Yeşil gözlü Naciye. Beyaz patiska üzerine kırmızı karanfiller işler, tatarlara satardı. Evini nasıl tertemiz tutardı. Bana hep kabaklı börek yapardı. Annemden gizli. Kedisinin boynuna mavi boncuk takar, kendi gözlerine sürmeler çekerdi. Çiroz salatasına biterdi. Manavı eve alırmış geceleri. Annem öyle derdi. Evinin arkasındaki bahçede menekşeler yetiştirmişti. Bazan ben de sulardım o menekşeleri. O zamandan beri en çok sevdiğim çiçek menekşedir. Menekşeyi çok sevdiğimi bilirsin. Tanrım nasıl güzeldir, o, morun içindeki sarı.) —**

— Ne istediğini biliyor musun?

— Ne istediğimi biliyorum.

— Neymiş bakalım? - **(EROL, EROL, AH EROL! Komşu çocukları bile anladı yoksulluğumuzu. Poposuna poposuna vurduğum Erol, hukuku bitiriyor bu yıl. Eleştirmeler yazıyor.) -**

— Önce senin gibi olmak istemiyorum. - **(Kendinden öncekilerin**

koydukları törelere aptalca bir boyun eğiş. Onların hayat anlayışlarına karşı koyamamak. Ben hayatı, kendime göre olan bir hayatı istiyorum. Biz yani. Ben senin yıllarca, erkeksiz, karanlık uykular içinde ölümlü, olumsuz ürpertiler getiren kadınlığından korkuyorum.)- Kendimizi aldatmayalım. Ben hayatı, gereksiz törelerle yitiremem. Biz artık kendi hayatımızın törelerini koymalıyız. Çıkıp gidemedin şu evden. Kendine bir ev kuramadın. İki arkadaşını çağıramazsın. Kendini saklayacağın bir dört duvarın bile olmadı. Çocukluğumdan beri, üç kardeş aynı odada yattık. Hep sineklenmiş menekşelerle beraber yaşamaya zorladın kendini. — **(Ya! Sen bunu bilmezsin işte. Ah nasıl oturuverdin oraya, farkına varmadan. Bir gün ağlatabilir beni bu yıkılışın. İşte o Naciyeyi babamdan kıskanırdı annem. Arka odaya girmesin, asmalı pencerenin önüne oturmasın, menekşelere karşı rakı içmesin isterdi. Çocukluk uykularımıza kavgalar karışırdı.) —**

— Şu menekşeleri de nereden çıkarıyorsun? — **Oh! Yorgunum ben ama. Başım dönüyor. Nasıl değişmiş son zamanlarda. İlk görüyorum sanki. Bir elinde bavul, öbür eliyle parmaklığı tutarak.. Ben kara bahtlının biriyim Tanrım! Kadersizin, kısmetsizin biriyim ben.. —**

— Seninle dost olabilirdik. İstemedin. Büyüyüşüm seni kızdırdı. Elimde olsaydı, seni üzmemek için büyümezdim. Seni çok sevdiğimi bilmezsin. Seninle gurur duydum her zaman. Ama, neden evlenmedin sen de?

— Evlilik oyuncak değildir.

— Biliyorum. Ama ben gene de ölü kızlar kervanına katılmak istemem. Katılamam. Hayır hayır. — **Ağlamak istemiyordum.. —**

— Siz bizimle var oldunuz. Bunu unutma. — **Üniversiteli kızı eve biz tanıttık. Erkek arkadaşı, dairede çalışmayı, arkadaşlarla gezmeye gitmeyi.. Bunlar bizim yıllarımızı yedi yedi yedi.. Biz kapıyı çarpıp gitmeyi akıl edemeyecek değin bunlarla uğraşıyorduk. Kaptırmıştık o çarka kendimizi. —**

— Biliyorum. Özencik değil. Ne istediğimizi biliyoruz.

— Boş bir kuşaksınız siz. Çile çekmediniz. Hazıra kondunuz. Duvarlarla uğraşmadınız. Biz uğraştık. Uğraşırken de sağlamlaştık.

— Ama, zamanı kaçırmış oldunuz. — **Böyle bir şiir vardı hani..** — Böylece artık sineklenmiş menekşelerden kurtulamazsınız.

— Neler sayıklıyorsun?

— Gitmeliyim artık. Gitmeliyim. Bugün gidemezsem, kalırım. Kalırsam da ölürüm artık ben. Dayanıklılığım kalmadı. — **Ağlamamalıyım.** — Çekip gitmeliyim işte... Karar verdim, olan olmalı artık... — **(Bizim de bir küçük bahçemiz vardı. Avlumsu bir bahçe. Naciyeninkine bitişik. Annem oraya, Naciyeye inat, çöp tenekelerini koyardı. Oturak eskilerini, paslı soba borularını, eski papuçları koyardı. Çöp tenekesinde, içinden kıyma boşaltılmış kaba kasap kâğıtları sineklenirdi. Sinekler, pis sinekler, kara, mikroplu, çirkin si-**

gülüşümüz kimsesiz insanların gülüşü bazı heykelsi
güzuykusuna sinmiş böceklercek sevinişimiz ya da
bacak bacak üstüne bir tahta iskemlede
bugün çarşamba mı bütün çarşambaları birlikte oynuyoruz
yüzbaşılığını düşünüyor tığ gibi bir üstteğmen ya da
yıldızı takınmadan savaşa gider mi kimb.lir
Bir at ki, nasıl kıvançtı bu iç'mdeki
yarın sabah tıraş oluyoruz öbür sabah üşümüşüz
akşamlara gelmişiz dönüp dolaşıp yine
canımız bir başka cana erimiş soluğumuz terimiz
bir başka insan soluğu bir başka insan teri bu
el yabancı duvarlar yabancı bir gök duyuyoruz
bir ekmek sıcaklığı duyuyoruz bazı sövüşeceğiz ne de olsa
ya da şu çocuk top düşünüyordu koşmak gib's'ni
bir gök duyuyoruz yeniden bir deniz yeniden bir sevilmek bazı
saat sekizlerde miydik yoksa üçü kaç geçeydi bildiğimizden
değil a
kırık aynada bir yüz tanıyoruz iki yüz biz oluyor
üç yüz oluyoruz kırık aynanın içinde bilemeğe erkekliğimizi
bir kadını sıyırmışız bütün bulutlarından
olanca kahkahamızı tükürüyoruz ya da kara kara
doluşuyoruz savaşlarca yalnızlığa yeniden
yalnızlığa
ya da hepsi yalandı bellediğimiz korktuğumuz utandığımız
biz de yalanız öyleyse
hepsi yalandık
ve çatal çatan bir mavilikte nice ıssızlığı emziriyoruz ya da
sarhoş kalabalıklarca

PAMİR

---

nekler, menekşelere doğru uçarlardı. Kurtlanmış, kokmuş etkokusu taşırlardı. Ben kahrolurdum. Menekşeleri ben de sulamıştım kaç sefer.. Ömrümün sonuna değin, menekşeleri sineklendirenleri bağışlamayacağım. Baş kaldırmazsam ölürüm.) —

Büyümüş bir küçük kardeşi birden bire anlayıvermenin, **- Bir de geçen zamanı -** durduruşu içinde, ahraz gibi baktı kaldı. **Sokak kapısı** açılınca, kamaşık bir beyaz ışık düştü merdiven başına. Sonra, ışıktan, sarı tüyleri parlayan iki ince bacak, bir küçük bavul geçti. Bir ince bilek, bir kalın kemerli kol saatı, bir tutulmuş öpücük, üç damla peşpeşe gözyaşı damlası geçti. Sokak kapısı, sonra, yavaşca sineklenmiş menekşelerin üzerine kapandı.

Soruşturmamız

İki sayı önce açtığımız soruşturmaya gelen karşılıkları son olarak aşağıda yayımlıyoruz.

Sorulan sorular :

I.) B. Millet Meclisi için, resim çalışacak olan sanatçılar, hangi ölçülere göre seçilmelidir?

a) Tanınmış olmak.

b) Teknik yetiklik.

c) Yarışma yoluyla.

II.) Ressamları seçecek grup kimlerden ibaret olmalıdır?

a) Akademi üyelerinden.

b) Sanat gruplarından seçilmiş sözcülerden.

c) M. Eğitim Bakanlığının seçeceği üyelerden.

III.) Jüri nasıl olmalıdır?

a) Tanınmış ressamlardan.

b) Ressam, estet ve sanat tarihçilerinden.

c) Yabancı sanatçı ve sanat eleştirmecilerinden.

IV.) Çalışılan eserlerin maddi karşılığı ne olmalıdır?

a) Beğenilen resimleri, prix ve mation yoluyla mükâfatlandırma.

b) Beğenilen resimlerin masrafının ödenmesi.

d) Beğenilen resimlerin bağış olarak kabul edilmesi.

Yukardaki sorular ötedenberi tartışma konusu olan sorulardır. Verilecek karşılıklarda bunların göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

KENAN AKANSU

1 — Tanınmış ressamlarımıza doğrudan doğruya, bunun yanısıra genç kabiliyetlere de yarışma yoluyla.

2 — Çoğunluğu Akademi üyelerinin meydana getireceği komisyonda san'at gruplarından da birer üye.

3 — Yerli ve yabancı tanınmış ressamlardan kurulacak karma bir jürinin her türlü etkinin dışında kalacağına kaniim.

4 — Emeğinin karşılığını para olarak ödemek; Ancak, durumu bağışa müsait sanatçılar, B. M. Meclisi gibi büyük bir özellik taşıyan binada eserlerini - kendi arzulariyle - tarihe maletmenin manevî kıvanciyle de yetinebilirler.

ÖZBEK İNCEBAYRAKTAR

1 — Ressamlar, yarışma yoliyle seçilmelidir.

2 — Ressamları seçecek grup, ressam, estet, sanat tarihçisi, sanat eleştirmecisi olan yetkili kişilerden kurulmalıdır. Bu gurup içindeki kişiler, yarışmıya katılamamalıdırlar.

3 — Jüri, ressam, estet, sanat

Siz Aşk

Bıraktıkça uzar gider görmüşlüğüm
Sırtımda dağ evleri karlara açık
Saçım sakalım büyürdü hiç kesmezdim
Domuzlar gelirdi orası dağ evleri
Hop diye kadın kolanyaları kokar çiçekleri
Gelmese idi ahir buzlu adam sevişmeleri
Kurşun kadar yakın oldu gökyüzü

Dostoru sizi gördüm
Ellaham siz aşk olasınız.

Sessiz

Bu yol denize işledi belki de çok daha önce
İyi bileceğim gözlerim olacaktı durun size

Aralık dururdu görüntüsüzdü evlere kadar
Sığıntısı bir bilinçsiz dua size

Buradan sevimli kuş tüyü bir kadın
Sevdiğim yoz toprakta size

Bu yol bütün aya çalışır ama bütün ay
Bir bulut geçerse örtü size

Halılar sermeli resimler duvarlara
Evler kurmalı bahçeler balıklar havuza
Bu yol yeniden bitmeli milâttan yıllar sonra

Oyuna baştan girilse idi
Bir kırlangıç kalksa idi düz bacalardan.

Mutlu AYDIN

---

tarihçisi ve sanat eleştirmecilerinden kurulmalıdır.

4 — Mükâfat mikdarı, derece alan sanatçılarla, yetkili bir jürinin pazarlık etmesi usulü ile tesbit edilmelidir.

Simone de Beauvoir'dan
Denemeler : 9

Pyrrhus İle Cinéas

ESİRGEMEZLİK II

Çeviren : Asım BEZİRCİ

(Geçen sayımızdan devam)

Görülüyor ki düşe kapılmışlar onlar, aldatmışlar kendilerini: Hayatın birbirini kovalıyan anlarını durgun, değişmez sanmışlar! Durmaksızın başkalaşır anlar, birbirinden ayrılır oysa ki. İnsanlık için olduğu gibi kişi için de zaman bir ilerleyiş değil, bir bölünüştür. Onun için kimse tüm insanlık adına, tüm kişi adına hareket edemez. İnsanın istemi yıllar yılı aynı kalmaz çünkü, gittikçe değişir. Bundan ötürü geleceği daha şimdiden övmek ya da yermek nesnel bir davranış sayılamaz. Doğruluğu ya da yanlışlığı kestirilemiyen böyle bir tasarıya şimdiden bir üstünlük yüklenemez. Hayatın hiçbir anı yok ki öbür anlarına benzesin, onlardan ayrılmasın. Bu yüzden insan açıkça, doğruca başkasının iyiliğini ne bile bilir, ne de bu iyiliğin kesinlikle bir iyilik olduğunu söyliye bilir.

Bir kimsenin çeşitli tasarılarının ortaya koyduğu bu çeşitli iyilikler arasından bir seçme yapmak gerekir. Gelgelelim, o zamanda bakarsınız, ya çocuk yararına ergin insanı, ya da ergin insan yararına çocuğu harcamak zorunda kalmışsınızdır.

Demek ki ancak kuşku, tehlike içinde fedakârlık yapılabiliyor. İster istemez, bir yanı tutmak zorunda kalıyoruz. Ne olursa olsun, bir seçme yapmamız gerekiyor. Hiçbir buyuruya uymuyan bir seçme. Özgür bir seçme. Nitekim şu ya da bu seçmeyi yapmak özgürlüğümüze kalmıştır. Örneğin, çocuktan ya da yetişkin kişiden yana çıkmak elimizdedir. Bakarsınız, geleceğin bilmediğimiz ergin kişisine ilgi duymadığımızdan dolayı sevdiğimiz çocuktan yana çıkarız, karşımızda duran yumurcağı seçeriz. Yahut da, tersine, adı geçen kişiyi çocuğa yeğ tutarız; çocuğun ilerde gerçekleştireceği yetişkin kişi bizi daha çok ilgilediğinden dolayı onu seçeriz. Onun için, edimlerimizi sınırlandırıyor diye kolay - kolay suçlıyamayız esirgemezliği. Çünkü bu sınırları hep kendimiz yaratırız, hep yarattığımız bu sınırlar içinde hareket ederiz.

Öyleyse şunu kabul edelim : Edimlerimizin özgürlüğünü kavrarız, bu edimlerin getireceği

başarıların sınırlarını, tehlikelerini biliriz; öyleyken, bize doğru yükselen o çağrıya uymaktan çekinmeyiz. Sözgelimi, çocuk bizden bir oyuncak ister. Veririz bu oyuncağı ona, yavrucak sevincinden uçar. Acaba onun mutluluğu bizi de sevindiremez mi? Annesi gülümseyen çocuğa bakar, o da gülümser. Ne var ki gülümsemesi birden silinir, dona kalır kadıncağız : Çünkü çocuk şimdi de bir davul istemektedir! Eski oyuncak artık eğlendirmez olmuştur onu. Sabırsızlıkla, «ya sonra? sonra ne vereceksin bana?» diye sorar. Annesi yumurcağı yatıştırmak için boşuna uğraşır, başuna kafa yorar. Bir türlü sonu gelmiyecektir bu isteyişin, her zaman bir «ya sonra?» var olacaktır. Gerçi fedakârlık başkasını iyice doyurmağı, bütün isteklerini karşılamağı kurar; ama insanoğlu tüm doyurulamaz ki, istekleri tüm giderilemez ki... İstekler sona ermez. Kişi hiçbir yere varamaz bu yüzden : Tükenip gider de gene sona varamaz. Biliyoruz ki insan aşkınlıktır : Bir şeyi isterse yalnızca aşmak, gerde bırakmak için ister. İyileşmesi için hastaya bakmamız gerekir; bakınca da iyilesir. Gelgelelim, yardımımızla yeniden kazanılan sağlık, yardımımızı keserek bir iyilik olmaktan çıkar. Çünkü hasta, sağlığından yararlanırsa bizim yardımımız bir iyilik olur. Yararlanmasını önlersek, hasta öfkeyle sorar bizden : «Öyleyse hayatımı niçin kurtardınız? Niçin yardım ettiniz bana?»

Belki de şöylesi masalların bize pek zalimce görünmesi bundandır : Hikâyenin kahramanı ölüm tehlikesiyle yüz - yüze gelir. Biri onu bu durumdan kurtaracaktır, ama o da buna karşılık, belli bir süre sonra hayatını kurtarıcısına geri verecektir. Nitekim verir geri, ama aldığından bambaşka bir şeyi verir. Öte yandan, kurtarıcı da bir çeşit haksız zorba kılığına girmiş olur böylece. Başkası için ben hareket noktaları yaratırım ancak. Bu bakımdan, bir babanın oğluna sağladığı gelir, sağlık, eğitim yalnızca birer veri gibi değil, salt oğlunun yararlana bileceği birtakım olanaklar gibi de görünmelidir ona. Başkasını kuran ben değilim demek ki, ben başkasının üzerinde kendini kurduğu bir aracım (vasıtayım) sadece.

Gelgelelim baba olsun, iyiliksever kişiler olsun, çoğu zaman bu gerçeği benimsemezler... «Onu bu duruma ben getirdim, yoktan var ettim,» diyerek yaptıkları iyiliği başa kakarlar. İsterler ki başkası varlığının temelini kendi dışında, yani onlarda bulsun. Böyle kimseler de yok değildir hani. Sözgelimi, bir bozgundan kurtulunca, «ah, siz olmasaydınız halim nice olurdu?» diye şaşkınlık içinde sorarlar. Bu bozgunu aşıp öteye geçmekten kaçınırlar, durumu kurtarmakla kendilerini de

kurtarmış sayarlar. Onurlu kimseler böyle davranmazlar elbet, verilmiş olanla yetinmezler, kendilerini öfkeyle ayırırlar ondan, özgürlüklerini kaptırmazlar hiç. Kendileri için her ne yapılmış olursa olsun, gene de varlıklarını elde etmiş duymazlar kendilerini. Bilirler ki, kişi varlığını ancak kendisi yapar, başkası değil! Çocuğu ana - babadan ayıran o yanlış anlayışların kaynağı da buradadır işte. Oğlunun kendisine baş eğmesini gerekli sayan baba, «hayatını bana borçlusun,» diye söylenir. Ne var ki, birine hayatını kazandırmak, onun özgürlüğü üzerinde bir hak istemeği gerektirmez. Gerçi baba, çocuğunu meydana getirmekle, ona sunuların en büyüğünü bağışladığını sanır. Ama, öte yandan, çocuk da bilir ki kendisi için dünya ancak içinde bulundukça vardır. Kendisi dahi ancak kurduğu tasarıyla varlaşır. Doğuşu, eğitimi, yetişmesi onun için aşılması gereken verilerdir sadece. Kendisi için yapılan şeyler, özgürlüğünün aştığı durumun birer parçası olur : Her ne kadar şu ya da bu durum içinde bulunması gerekirse de o, asla durumuyla aynı yerde bulunmaz, hep aşar onu hep başka yerde bulunur.

Esirgemezliğin temel yanılgısı şurdan gelir : Esirgemez başkasını içinde doldurulacak boşluklar taşıyan bir nesne sayar. O kadar ki, geleceği gözlediği zaman dahi böyle bir boşluk, eksiklik tasarlar. Bir delikanlı evlenmek ister. Bu evlenme ağır yükler koyacaktır sırtına, belki de yoksulluğa, yıkıma sürükliyecektir onu. Bunu düşünen baba evlenmeği önler. «Senin iyiliğin için böyle yaptım,» der. Ama, henüz var olmıyan, üstelik kendisinden bir iyilik de beklemiyen bir evi uğruna nasıl harekete geçilebilir? Nasıl böyle bir sey yapılabilir? Baba, «acaba ben olmasaydım oğlumun hali nice olurdu?» diye kendi kendine sorar : Yoksul, kaygılı, ezilmiş bir insan tasarlar. Sonra, yardımlarıyla oğlunun ilerde kavuşacağı mutlu durumu düşünür : Varlıklı, özgür, sevinçli bir erkek tasarlar. Bu erkekte kendi yardımıyla düşkünlükten kurtulmuş bir kişi gördüğünü öne sürer. Oysa, böylesine düşkün, umarsız (çaresiz) kişi yoktur yeryüzünde, dudaklarından da böylesine bir çağrı çıkmamıştır, üstelik doldurulacak bir boşluk da taşımamaktadır kendinde. Nitekim, yaşamağı seven bir çocuk ille de doğmayı istemiş bir kimse olmıyabilir. Küçükken, bir çeşit baş dönmesi içinde, hiç doğmıyacak çocukları düşünürdüm; sanki bir yerde yaşamışlar, işitilmiyen çağrılar göndermişler, doldurulmıyan boşluklar tasımışlardı kendilerinde. Gelgelelim, çocukça bir düştü bu : Hayat bir dolgunluktur çünkü, hiçbir acı yokluk ondan önce gelemez.

Kelt'lerin bir efsanesinde ge-

çer : Bir genç kadına, eğer çocuğunu bu gece doğurursa «iyi bir keşiş», yarına dek doğurmazsa «büyük bir kıral» olacağı bildirilir. Kadıncağız bütün geceyi bir taşın üzerinde kahramanca oturarak geçirir. Çocuk ancak sabaha karşı dünyaya gelir. Gerçi başı yamyassıdır, ama sonunda ulu bir kıral olur. Burada ananın oğluna bir fedakârlıkta bulunmadığı açıktır. Çünkü çocuk var oldukça doğmayı istiyecekti. Hani düşünülebilir : Oğlan ilerde bir keşiş olsaydı daha sevinecekti belki de, daha mutlulanacaktı. Bir kıralın yaşantısını seçmek keşişinini itmekle bir oluyor. Doğrusu aranırsa, birinde olduğu gibi öbüründe de çocuk, yazgısını (kaderini) gerçekleştiriyor. Bir anlamda insan, hep olması gereken, olacak olan bir varlıktır. Heidegger'in de belirttiği üzre, kişioğlunun varoluşu (varlığı) özünü belirler. Öyle dir ya, ananın yalnızca kendisi için hareket ettiğine inanmamalıyız gene de. Çıkara dayanan ahlâkın yanılgısı esirgemezliğin uğradığı yanılgıdan pek ayrı değildir. Birde ya da başkasında bir boşluk olduğunu tasarlarız önce; edimlerimize önceden bir yer açılmamış olsaydı hiç hareket edemiyeceğimizi sanırız. Oysa edimlerimiz çağrı beklemezler, önceden biçimlenmemiş bir geleceğe doğru atılırlar. Geleceği edimlerimiz yaratır. Dolgun dünyada gelecek, yeni ve gereksiz bir dolgunluk olarak belirir. İnsan ne kendisi, ne de başkası için ister onu; salt «hiç için» ister : Özgürlük dediğimiz de budur işte. Bu hiç içindir ki efsanedeki genç ka-

dın oğlunun bir kıral olmasını ister; işte bu hiç içindir ki her anne yavrusunun güçlü, varlıklı, olgun bir kişi olmasını ister. Ana sevgisinin o coşturucu özelliğini yaratan şey de burada saklıdır. Şunu bilelim ki, başkaları için biz sadece hareket noktaları kurarız, sonra da kalkar bu noktaları kendi amacımızmış gibi benimser, gerçekleştirmek isteriz.

Gönlü yüce (alicenap) kişi, eyleminin ancak başkasının dışında dolaştığını bilir. Onun burada istiyebileceği bir şey varsa, o da şudur : Kendi özgür eylemi, ondan yararlanacak olan kimsece temelsiz bir edimle karıştırılmamış olsun : özgürce tanınmış olsun yani. Ne var ki nankör kimseler böyle bir tanımadan kaçarlar çoğunca, minnettarlıktan uzak dururlar. Yabancı bir özgürlüğün kendilerini bir nesne gibi gördüğünü, amaç saydığını söylemek hoşlarına gitmez : Onlar salt kendi özgürlüklerine inanmak isterler çünkü. Bu yüzden de iyilik gördükleri kimseyi düşünmemeğe çalışırlar, ya da adı geçen iyilikte sadece mekanik bir güç buldukların öne sürerler. Bunun için de şöyle bir açıklama yaparlar : İyiliği yapmasına yaptı, ama böbürlenmek, büyüklenmek amacıyla yaptı. Elbette, verdiği karar ruhsal bir gerekirliğe uymuş görünürse onura dokunmaz artık, arınmamış bir olgu olarak kalır. Minnet duygusunda birbiriyle uzlaşmaz görünen şu iki özgürlüğü elden kaçırmamak gerekir : Başkasının özgürlüğü ve bizim özgürlüğümüz. Bunun için kendimizi hem nesne, hem de özgürlük olarak yakalamalıyız; durumumuzun başkasınca kurulduğunu bilmeliyiz; ayrıca, varlığımızın bu durumun ötesinde gerçekleştiğini de unutmamalıyız.

Bir borcu ödemek söz konusu değil burada : Çünkü iyiliğe karşılık vermeği sağlıyacak bir akça bulunamaz. Başkasının bizim için yaptığı şeyle bizim onun için yapacağımız şey arasında hiçbir uyarlık, denge kurulamaz. Gelgelelim, minnet tasasından kurtulmak isteğiyle kişioğlu, gördüğü iyiliği armağanlarla ödemeğe çalışır. Oysa,

bu armağanlar iyilik edeni sevindirmez, tersine, yaralar. Çünkü, onlar bir işin karşılığı gibi gelir ona. «Demek ki bu imiş iyiliğimin değeri!» der. Soylu bir edime karşılık olsun diye sunulan armağan küçüktür, onun, onurunu kırar. Bu demektir ki yapılan iyilik karşılık beklemeden, «hiç için» yapılmamıştır, belli bir çıkarı e'de etmek için yapılmıştır. Böyle bir sonuç elbette üzer iyilik eden kimseyi. O, özgür bilir kendini, özgür olmak ister ve böyle tanınmaktan başka bir şey dilemez çünkü. .

Edimlerimizi böyle açık bir yücelik yönetmelidir. Seçmelerimizin yükünü kendi omuzlarımıza almalıyız. Amaçlarımızı başkalarına yeni hareket noktaları sağlıyacak durumlar gibi ortaya koymalıyız. Başkası uğruna hiçbir şey yapamayız diye de kendimizi aldatmamalıyız. Esirgemezlik sınavından ancak bu yolla geçebiliriz. Bu sınav bize şunu öğretir : Esirgemezlik savları (iddiaları) doğrulanamaz, güttüğü amaç imkânsızdır, çünkü başkası uğruna özgürlüğümüzden geçemeyiz, başkası uğruna herşeyi yapamayız, hatta kimse için bir şey yapamayız. Başkasına sunacağımız duruk bir mutluluk yoktur da ondan, başkasını koyacağımız değişmez bir cennet yoktur da ondan. Onun gerçek iyiliği, ancak kendisinin olan o özgürlüktür; her veriyi aşıp geçen o özgürlük. Kimsenin varamıyacağı, Tanrının bile dokunamıyacağı o özgürlük...

Bir kimsenin yararına bir şey yapmak elimden gelmiyorsa, zararına bir şey yapmak da elimden gelmez. Çocuğunu doyuramıyan ananın aldanışı, şaşkınlığı onurlu bir ruhun hor gördüğü celladın öfkelenmesine benzer. Tutsak özgür olmağı bir yol istemiyse görsün, artık cellat ne yapsa boşunadır. Çünkü tutsak, celladı durmaksızın tedirgin edecek, üstelik, yaptığı kavga ve çektiği acı durmaksızın onu yüceltecektir. Kimse öldüremiyecektir onu, çünkü ölümünü kendinde taşımaktadır. Bu durumda nasıl olur da, «onun şimdi öldürülmesi yarın öldürülmesinden daha kötüdür,» diyebiliriz? Hem, bir insan yok

edilebilir mi? Sokrates'e baldıran ağusunu içirmek yok etmek midir onu? Dostoyevski'yi küreğe göndermek yok etmek midir onu? Sokrates'in, Dostoyevski'nin yok edildiklerini kim söyliyebilir?

Gerçi zorlama (cebir) diye bir şey var. Hem özgürlük, hem de eylemliliktir kişi. Özgürdür, ama stoicıların koyduğu o soyut özgürlük değildir bu, belli bir durum içindeki özgürlüktür. Descartes'ın da dediği gibi, kişioğlunun özgürlüğünü gücünden ayırmak gerekir : İnsanın gücü bitebilir, dışardan azaltılıp çoğaltılabilir; sözgelişi bir kimse hapse atılabilir, hapisten çıkarılabilir, kolu kanadı kırılabilir yahut kol kanatla donatılabilir, ama özgürlüğü elinden alınamaz. Her ne durumda olursa olsun bu özgürlük sonsuz kalır. Otomobil, uçak özgürlüğümüzde hiçbir şeyi değiştiremezler. Bunun gibi, kölenin zincirleri de onun özgürlüğünü değiştiremez : Köle ya kendini özgürce ölüme bırakır ya da yaşamak için gücünü derleyip toplar, ya özgürce baş eğer ya da baş kaldırır, yani hep kendini aşar. Bundan ötürü, an-

cak insanın eylemi üzerinde zorun bir etkisi olur. Üstelik, bu etki dahi yüzeyde kalır, içe giremez; amaca doğru ilerlerken eylemi bir süre durdursa bile gene de onun içine işliyemez. İnsan benimsediği amaç karşısında özgürdür, zora bulaşmaksızın başarıya ulaşmak ister. Başarıyı aştığı gibi başarısızlığı aşabilir. Onurlu kişilerin nankörlük kadar acınmağa da katlanamayışı bundandır. Gerçi hiçbir zaman tüm doymuş, tamamlanmış değildir böylesi kişiler, ama tüm eksiltilmiş, tüketilmiş de değildir. Kimsenin yakınmasını istemez kendisinden : Mutluluğu gibi mutsuzluğu da bunun ötesindedir.

Demek ki başkası için bir aracız ancak, ona engel olduğumuz zaman bile bir aracız : Tıpkı, Kant'ın güvercinine karşı koyarak onu yukarı kaldıran hava gibi... İnsan bir hiçtir, eğer başkalarından ona bir şey gelmemişse. Ne var ki, ta doğuşundan başlıyarak hep başkalarından bir şey gelir ona. Öyledir ya, kendisi istemeyince, başkasını bir araç gibi kullanmak da elimizde değildir. Bizim burada yapabileceğimiz, onun yazgısına (kaderine) araç'lık etmektir ancak. Başkasıyla ilgili edimlerimizin bize hem bunca ağır, hem de bunca hafif görünmesi bu yüzdendir. Elbette şu yoldan geçmeseydim, şu sözleri söylemeseydim, şu yerde durup şu hareketleri yapmasaydım başkasının hayatı şimdiki gibi olmazdı; ama gene de «onun» hayatı olurdu; söylediklerim, yaptıklarım onunla bir anlam kazanırdı. Ben olmasaydım, yöresindeki her şey gene de dolgun olurdu.

Peki ama, böyledir diye, başkasıyla ilgili edimlerimizin hiç etkisi yoktur mu diyeceğiz? Gidişatımızın başkasını hiç ilgilemediği sonucuna mı varacağız?

Varmıyacağız elbette. Bileceğiz ki, edimlerimiz istemediğimiz şeylerle karışırsa ilinç olmaktan çıkar. Ama, ne olursa olsun, bizi ilgilendirir bu edimler, bizim edimlerimizdir çünkü, sorumluyuz onlardan. Bunun tersi aykırı bir düşünüş olur. Bu düşünüşün en güzel örneğini de hıristiyan dininde buluruz : Hıristiyan, «başkası için» bir araçtır Tanrının elinde. Bütün edimlerini Tanrıya borçlu bir araç.. Bir kimsenin yoksul, hasta düşmesini Tanrı istemişse, bizim ona yardım etmemiz neye yarar? Neyi değiştirebilir? Bir baba düşünün ki yaptığı baskıdan ötürü kızı ölsün ya da ölmeğe yüz tutsun. Bu zorba baba, davranışını haklı çıkarmak için, «onu ben öldürmedim, Tanrı istedi de ondan öldü, Tanrının elinde bir aracım ben,» der. Hıristiyan şuna inanır: Tanrı, etkisini bizi araç gibi kullanarak gösterir. Eğer bir yakınımızı ayartmışsak, ayartılması gerektiği için yapmışızdır bunu, yani Tanrı istediği için. Öyleyken İsa,

TABU

Biz işte sevgilerimizi böyle yitiriyoruz bir bir - üçüncü kişiler sen olunca
böyle bulutlanıyor göklerimiz - düşüncemizin aklığı
hayvanlığımızı koruyoruz yataklarda çarşaflardaki pis kanımızdan korkup
ellerini veremiyorsun ellerime biraz titremeden biraz soğuksuz
oysa ben hiç bir şey düşünmedim
oysa ben seni sevmektim baştanbaşa
diyelim beni ılık bir yağmur sonrası astınız - kimsecikler duymadı

renkli çingeneler toplanıp ağıtlar söylediler yöremde
diyelim ağulanmış köpekler gibi kıvrılıp köprünün bir kenarına
ağzı yeşil köpüklü bir çirkefim - can verdim
neyi kurtardınız - ben yalnız o değilim ki
bak bir diğer yerde baş veriyorum yeniden
tomurcuklanıyorum

bir yemek parası istiyordu - gördüm, elleri biraz karaydılar
çok sayın bir bay bana gülmeği yasak ediyordu - tabu
üç kendini bilmez Budha'yı kazana koymuş kaynatıyorlar
etlerini liğme liğme etmişler - gülmeyi kendine sonsuzca yasak edidu Budha
tabu.

unutmuyoruz, damarlarımızdan kanımız çekiliyor bazı bazı
oturuyor midemize sindiremediklerimiz - bir büyük ışığa dayanamıyor gözlerimiz

ne güzel değil mi - yakasında kurşun çiçekleri, gözleri kül rengi
elleri hep karışmışlar bak hep sis sonraları

«veyl kötülük edene!» diye bağırır. Kuşkulu, özden bir hıristiyan şu bayağı savunmaya baş vurmaz hiç : «Ben araçtan başka bir şey değil'im.» Çünkü o, başkası için yalnızca bir araç ise, yalnızca esenlik ya da mutsuzluk dayanağı ise, Tanrının önünde özgür demektir. Bu yönden alınırsa, öldürdüğüm kimse için ölüm bir kötülük değildir; Tanrının istemi, işlediğim bu suç dolayısıyla yerine gelir de ondan. Ama, öte yandan, onu öldürmekle günaha girerim. Gerçi başkasının yara-

saçları ıslak ıslaktılar - bir görüyorduk bir yitiriyorduk
bir çizgimiz vardı daha öte gidemiyorduk

biçimlerin gücü kalmış kala kala
geniş bir omzun arkasına büzüldü müydü sarı saçlı kızlarınız
tanrıların gölgelerine sığındık sanıyorlar
oysa insanın yaşaması için günde elli gram protein ve bilmemne
gerekiyor
unutmayın, kemiklerimiz parça parça edilir arasıra tutsak kampla-
rında
varlığımız bir içim sigaraya adak bu gece vakti

sevgiler çözümleniyor üstüne çok düşersek
geride kaskatı, değişmez ve yalın bireyleri kalıyor büyük kentin
tramvaylar, kilise çanları, okula giden mavili çocuk
sonra birkaç çürük köyük
bak canım, iyi bak, burası İstanbul

ama arasıra gene sen gel
n'olacak dalarız gene alacalı bulacalı uykulara
uzanırız hurma ağaçlarının altına düşsel cennetlerde
şöyle bir iki dolaşırız deniz kıyısında - uysal dalgalar şarkımızı
fısıldar
ve gerçekten insan var sanırız acunda
sonra bakıp işkembecilerin isli penceresinden
buram buram yaşamağı severiz

biz çoktan satıldık yalancı öykülere
görevimiz sizleri eğlendirmek efendiler
işimiz gücümüz bu
bakın biraz sonra güneş doğacak orda biryerlerden
unutmayın İstanbul'a uyanacaksınız

İNSAN BU
TABU.

Babür KUZUCUOĞLU

---

rına ya da zararına yaptığım her edim, özgür bir edimdir benim için; ama hır'stiyanlığa göre, başkası için hiçb'r şey istiyemem, ancak Tanrı için istiyebilirim. Gerçek'eştireceğim esenlik kendi esenliğimdir ancak. Başkasını esenliyemem. Doğrusu aranırsa, başkası için var olan bir'i'ik iyi'ik de budur. Bu gerçek şöyle de anlatılabilir : Başkası öz-ür'üktür, bundan ötürü de kökten ayrıdır benden, bu kat-ı'ız içerdenlik'e aramda hiçbir ilişki yaratılamaz. Descartes'ın da i-

yice gösterdiği gibi, Tanrı bile bu içerden'liği değiştirememiştir. Başkasının durumu, ancak onu ben kurduğum sürece ilgiler beni. Ne var ki, başkası özgürdür diyerek bu durumun sorumluluğunu da atamam üstümden. Yaptığım, yapabildiğim her şeyden sorumluyum. Yanlış ve yaygın bir düşünce vardır : Bu düşünce bütün zorbalıkları, kaçaklıkları hoş görür. Buna dayanarak, karnı tok sırtı pek bir bencil şöyle konuşur: «İşsiz de, tutsak da, hasta da benim kadar özgürdür. Kişi en kötü koşullar içinde dahi özgür kaldığına göre, niçin savaşlara, yoksulluk'ara karşı çıkmalı? ne diye kötülemeli, yok etmeli onları?» Gelgelelim, ancak düşkün kişiler düşkünlük içinde dahi özgür olduklarını öne sürebilirler. Öte yandan, onlara yardımdan kaçınan ben de bu düşkünlüğün bir yüzü olurum. Düşkünlüğü tanıyan ya da tanımıyan bir özgürlük benim için yok demektir. Özgürlük, ancak bağrında gerçekleştiği kimse için vardır. Kimde gerçekleşmişse onun için vardır. Bundan dolayı, onun adına değil, kendi özgürlüğüm adına onu istiyebilir ya da itebilirim.

Üstelik, istemem ya da itmem de gerekidir burada. Diyeceğim, ne başkasına karşı, ne de başkası için bir şey gelir elimden. Ama bu, onunla kurduğum ilişkinin kaygısından kurtarmaz beni. Çünkü, ne edersem edeyim, onun önünde var olmaktan kurtulamam. Hep oradayımdır, onun karşısında... Ondan özge herşeye, salt onun uğruna karışmış olarak orada duruyorumdur. Sanki onun durumunun eylemliğiyim. Başkası özgürdür, ama ondan sonra özgürdür, ancak ondan sonra tüm özgür : Elbette, şu ya da bu şeyin karşısında değil, benim karşımda. Sözün kısası, başkasını ezen yazgı hep bizdir. Başkalarının özgürlüğü hep bu yazgıya, hep bu donmuş yüze doğru çevrilir. Bu anlamdadır ki Dostoyevski, «herbirimiz herkesten sorumludur,» der. İster duralım, ister kımıldıyalım ayağımız yerden ayrılmaz, hep toprağa basar. Bunun gibi, seçmekten de yakamızı sıyıramayız. Öyle ki, her istemeyiş (red) bile bir seçiştir, susuş bile bir seslenistir burada. Edilgenliğimiz (passivité'miz) bile istenmiş bir davranıştır. Çünkü seçmemek de bir çeşit seçmektir : Seçmemek için seçmemeği seçmek gerekir. Bundan kaçınılamaz.

Kaçınılamaz.

Ötekiler

Şükran ÖZKUTLU

Yol boyunca hep «ya uyandıysa» diye düşünmüştü. Merdivenleri bu korkuyla çıktı. Kapıyı açarken tıkanacak gibiydi. Odanın ortasında dimdik, kımıldamaksızın durdu. Yatağa baktı. Önce hiç birşey göremedi. Dışarının çiğ ışığından gözleri kamaşmıştı. Sonra şekiller yavaş yavaş belirdiler. Uyanmamıştı. Başı yastıktan kaymış, ağzı hafifçe aralanmıştı. Göğsü düzgün aralıklarla inip kalkıyordu. Soluğunu kesip, gözlerini hiç kırpmadan bir süre baktı bu inip kalkışa. Rahatça uyuduğunu biliyordu, ama ta çocukluğundan beri bu garip duyguya kapılır, geceleri bile yatağının içinde oturup onun soluk alışını gözetlerdi.

Yatağın baş ucundaki koltuğa kendini bıraktı. Yorulmuş, terlemişti. Ayakları sızlıyordu. Birden paketlerini hâlâ kucağında tuttuğunu gördü. Hepsini yere, ayaklarının dibine bıraktı. Kımıldamağa gücü yoktu. Bulûzunun düğmelerini çözdü. Boynu, göğsü ter içindeydi. «Kolonya da almalıydım,» diye düşündü, «nasıl unuttum.»

Oda fırın gibiydi. İlâç kokuyordu, hasta soluğu kokuyordu. Sokaktan eve her girişinde bunu duyar, üstelik bir yerde okuduğunu da hatırlardı. Bir kadın biliyordu; böylesine sıcak, böylesine hastalık kokulu bir odada yaşamak zorundaydı. İnce, esmer bir kadın. Bir kız çocuğu belki de. Kimdi, bulamıyordu. Yanıbaşındaki kitaplıkta bir çok kitap vardı, bazan elini uzatıp onlardan birini alır, o kadını bulmağa çalışırdı. Bu kere istemedi. Ama onlara sahip olmanın sevincini duydu içinde. Elini okşar gibi geçirdi kitapların üzerinden. Kadının kim olduğunu bulamamak önemli değildi. Birgün bulacaktı elbet. Hem de birdenbire. Omuzlarını silkti. Bir saat uzaklarda üçü vuruyordu. Kalkmalıydı. Önce eve, sonra kendisine çekidüzen vermesi gerekti. Biraz sonra gelirlerdi. Cumartesiydi bugün. «Öbürleri»nin günü. Kızlar oğullar, damatlar, gelinler, hepsi geleceklerdi. Büyük bir aksilik çıkmazsa mutlaka çocukları da getirirlerdi. Rolleri önemliydi çocukların. Büyükanneleri onları görünce sevinirdi. Sevinmeliydi büyükanne. Haftada bir tek gün, bir kaç saat için bile olsa sevinmek hakkıydı. Büyük bir yücegönüllülükle bu hakkı tanıyorlardı. Çocukları öpüp okşasın diye yatağa doğru iterlerdi. Ama onlar - hele küçükler - bu haftada bir kere görülen hasta büyükanneyi yadırgar, geri geri çekilirlerdi. Çoğu kere büyükannenin uzanan eli boşlukta kalırdı.

Uyanmış, şaşkın şaşkın bakıyordu çevresine. Birden :

«Geldin mi,» dedi, «Çikolatayı unutmadın ya!»

Unutmuştu bile. Ama unuttum diyemedi.

«Bu sıcakta çikolata durur mu, mahsus almadım.»

«Ama çocuklar...»

«Çocuklara dondurma getirtirim, üzülme sen.»

Sevindi :

«Doğru,» dedi, «daha çok severler herhalde.»

Çocuklara dondurma geleceğini öğrenmişti ya, içi rahattı artık. Sırtını döndü. Kızına yorulup yorulmadığını, sıcağı sormamıştı bile. Oysa başka günler sorardı. Ama Cumartesi ötekilerin günüydü. Önemli olan, tek olan onlardı artık.

Kız bu çeşit davranışlara alışıktı. Gülüp geçmesi gerekirdi ama nedense bu sefer bir çocuk gibi ilgi beklemişti. Boğazına birşeyler tıkandı. Gözleri ateş gibi yanıyordu. Ağlamadı ama. Tuttu kendini. Böylece eski gücünü yeniden kazandı. Yerinden kalkıp odayı toplamağa başladı.

Bu dört duvar arasında yaşamağa başlayalı bütün isteklerini yitirmişti. Böyle sanıyordu daha doğrusu. Sonra bir gün bir resimli kart geçmişti eline. Dışarı giden kardeşlerinden biri göndermişti. Bir liman şehriydi bu. Marsilya, Napoli, ya da bir başkası. Kalabalık, ışıklı, renkli bir şehir. O zaman içinde yepyeni bir özlemin varlığını duymuştu. Kendisi de bir gemiye binip hiç tanımadığı insanların arasına katılmalıydı. Sonra böyle bir yabancı şehre inecekti. Hiç bilmediği sokaklardan geçip, hiç bilmediği alanlara çıkacaktı. Kıyı lokantalarında hiç tatmadığı yemeklerden yiyecekti. Yabancı ama dost yüzler olacaktı çevresinde. Gülümseyeceklerdi ona. Yapayalnız dolaşacaktı şehri. Elleri ceplerinde, başıboş, kaygısız. Eski yapılar, anıtlar görecekti. Belki yolunu şaşıracaktı da kırmızı yanaklı, çocuk yüzlü bir polis gülerek, «İşte burası.» diyecekti. Aradığı yerin tam önünde bulacaktı kendini. Herkesle beraber acemiliğine gülecekti. Sonra bol yıldızlı bir gece başlayacaktı. Şıkır şıkır. Tuzlu bir yel esecekti denizden. İyi giyinmiş kadınlar, erkekler... İyi de bir müzik olacaktı. Onun yanında da bir erkek vardı. Yüzü bazen annesinin doktoruna benziyordu, bazan bir eski çocukluk arkadaşına. Bazan da hiç tanımadığı, çekik siyah gözlü incecik bir yüz.

«Nerde kaldı bunlar, gelmeyecekler mi dersin?»

Birden hayalleri dağılıverdi. Elinde olmaksızın terslendi:

«Ne bileyim anne, gelirler zahir.»

Kadın sustu. Gözleri buğulanmıştı. Bıçak sırtı gibiydi ağzı. Kız üzüldü bu kere. Gidip yastıklarını düzeltti.

«Niye böyle yapıyorsun?», dedi, «birazdan gelirler, niye üzüyorsun kendini.»

Hasta inatla susuyordu.

«Bir ayran yapayım mı sana?»

«İstemem,» dedi, «su ver biraz.»

Bardağı doldurup uzattı. Birkaç yudum içti, geri verirken belli belirsiz elini okşadı kızın. Sonra, a-

zarlanmaktan korkan bir çocuk sesiyle :

«Üç oldu mu saat?» dedi.

«Hayır canım, hayır olmadı daha.»

Oysa üçü yirmi geçiyordu. Hasta gene sevindi:

«Erkenmiş,» dedi, «daha çok oldu sanmıştım.»

Kızın içi içine sığmıyordu. Sahiden de nerede kalmıştı bunlar. Biliyordu, hepsinin de günlük yaşamaları içinde çeşitli işleri, güçleri vardı. Ama hiç olmazsa bugün öteki işlerini biraz unutamazlar mıydı? Kendisi de az önce sanki ne diye terslenmişti. «Ne çare,» diye geçirdi aklından, gülerek, «her zaman Ayşe hanımın 'meleği' gibi olamıyorum.»

Kapıcının karısı her yeni kiracıya onu uzun uzun tanıtırdı: «Vallahi bu kız ermiş midir ne,» derdi, «Tanrı sanki hazreti Eyüp sabrı vermiş. Yedi yıldır yatalak anacığına bakar da gık bile demez. Öteki kardeşleri nerde, her biri kendi havasında. Yazın yazlıkta, kışın kışlıkta. Avrupa seyahatleri, yok bilmem neler. Bu da Allahın bir kuludur demez hiçbiri. Haftada bir gün geliyorlar ya, oldu bitti. Arasıra bu kadarcığa bile söylenirler, duyarım ben. Bazan aylar geçer de kapı dışına çıkmaz bu fıkara. Çıkacağı zaman da çoğu bana yalvarır, aman Ayşe hanım, der, ne olur biraz yanında oturuver, belki birşey ister. Hiç yüksünmeden bakar ihtiyarcığa. O da bilir ya bu kızının başkalığını. Bütün gün sabah akşam dua eder, bunun hakkını ödeyemem der durur. Ötekiler bunun attığı tırnak olamazlar. Hele bir yılan gözlüsü var, bunun bir büyüğü galiba, yanından geçerken, değerse pis birşeyler bulaşacakmış gibi bakar insana. Bunun gönlü alçak, yüreği bambaşkadır. Anasını uyuttu mu koşar gelir bizim odaya. Hemen bir kahve pişiririm. Karşılıklı içeriz. Fal kapatır. İçimden, a yavrum, sen faldan ne beklersin ki derim, kısmet mi, yol mu, para mı? Ama hatırını kırmamak için birşeyler söylerim gene. Umuttan yana nasibi olmalı ki sevinir.

Ayşe hanımın anlattıklarını yeni kiracılar biraz hayret, biraz gıpta ile dinlerlerdi. Böylece ona karşı bir çeşit saygı duyarlardı. Bu saygıyı daha da arttırmak için hep koyu renkler giyer, saçlarını hep geriye doğru tarardı. 28 yaşındaydı, ama herkes otuzun üstünde diye bakıyordu. Alnında, gözlerinin kenarlarında kırışıklıklar, saçlarında beyaz teller her geçen gün biraz daha hızla çoğalıyordu.

Bazan içinde yepyeni bir duygu başkaldırır, «Neden şu şu şu mutluluklardan benim de payıma birşeyler düşmesin» derdi. Bazan da gerçekten bir ermiş boyuneğişiyle alınyazısının dışına çıkılamıyacağını düşünürdü. O zaman kendi kendine küçücük mutluluklar yaratmağa çalışırdı. Çoğu kere bunlar bile yarım kalırdı. Bir kış gecesi annesi erkenden uyumuştu. Dışarda tüy gibi hafif bir kar yağıyordu. Işığı söndürmüş, yabancı istasyonlardan birinde «Kuğugölü»nü bulmuştu. Oda sıcaktı ama

koltuğa büzülmüş titriyordu. Yüzü yaş içinde kalmıştı. Gene de bir çeşit mutluluk duygusuna kapılmış, herşeyi unutmuştu. Annesi birden uyandı. Kötüydü. Hem çok kötü. Hemen kardeşlerini çağırmalıydı. Belki de yarın sabaha çıkamazdı. Bütün bunların gerçekle en ufak bir ilgisi olmadığını biliyordu ama gene de kalkıp giyinmesi, köşedeki pastacıdan telefon etmesi gerekmişti. Biraz sonra hepsi gelmişlerdi. Gözlerinde korku, tasa. Oysa anne onları görünce rahatlamış, düzelmişti. Az sonra hepsi de konuşup gülüyorlar, şakalaşıyorlardı. Gün ışırken gitmişler, anne de yeniden uyumustu. Ama Kuğügölü yoktu artık. Üstelik beraberinde getirdiği mutluluk da.

Günesli güz sabahları fırsat bulursa büyük parka kadar giderdi. Herkesten uzak bir sıra bulur otururdu. Dizlerinde sevdiği bir kitap. Uyuşur kalırdı saatlerce. Bazan bir küçük çocuk elinde kovası küreği, yanına sokulurdu. Ulu, yüzlerce yıllık çınarlar sararmış, kocaman yapraklarını dökerlerdi. Bir ses saati sorardı. Çoğu kere yanına oturmuş bir yaşlı kadın olurdu bu. Saati söyler, kadının buruşuk iri damarlı ellerine bakardı. Yüzünde derinine kırışıklar, göz karasının çevresinde bir mavi halka, bakışında hiç ummadığı, beklemediği birşeyi birdenbire gören insanlara has bir kırıklık, yıkıntı. Birden içinde kadına sokulmak, anlatacaklarını dinlemek isteğini duyardı. Konuşurlardı. Bu çınarların gencecik, taze ağaçlar olduğu zamanları bilirdi kadın. Uzun uzun büyük yangınlar, savaşlar, genç şehitler anlatırdı. Bütün bir çocukluk, gençlik böyle geçmişti. Mutlaka Arap ülkelerinden birinde bir baba, Balkanlarda bir kardeş, ya da bir erkek bırakmıştı. Sonra pırıl pırıl aydınlık günler görmüş, kurtuluşun sevincini yaşamıştı. Bu güçle hiç yılmadan kızlar, oğullar yetiştirmişti. Okumuşlar, adam olmuşlardı hepsi de. Sonra, sonra birden susardı kadın. Bakışındaki yıkıntı biraz daha yoğunlaşırdı.

Odayı iyicene toplamıştı. Sıra kendisindeydi. Ellerini yüzünü yıkadı, ütülü bir bulûz giydi sırtına. Düzgün görünmeliydi. Ne eve, ne de kendisine hiçbir kusur bulamamalarını isterdi. Garip bir şekilde tiksiniyordu bu Cumartesilerden. Gerçi onlarla beraber eve biraz renk, biraz ışık, biraz neşe giriyordu. Anne için büyük mutluluktu bu. Canlanır, yepyeni bir güç kazanır, hepten değişirdi. Ama kendisi sıkılır, boğulacak gibi olurdu. Elinden gelse kaçıp gitmek isterdi. Böyle birşey yapsa, belki yokluğunu farketmiyeceklerdi bile. Anne için geliyorlardı. Önemli olan annenin duyguları, düşünceleriydi. Çoğu çoğu büyük ağabeysinin karısı biraz ilgilenirdi : «Ne bu hal, sararıp gitmişsin gene. Tansiyonun ne âlemde? Bu böyle gitmez kızım. Çık biraz, gez, dolaş, parkta otur, bir sinemaya git. Annenin nesi var çok şükür? Olmazsa Ayşe hanımın eline üç beş kuruş sıkıştır, beklesin arasıra. Gençsin daha, anlamazsın, ama gün gelir tükeniverirsin. Ya

sen de hastalanırsan ne olacak?» Doğrusu ya bu önemliydi işte. Ya o da hastalanırsa. Kelimelerin etkisi derhal görülür, bütün başlar ona çevrilirdi. «Tabiî ya tabiî, ne yaparsın sonra?» Ne yaparmış? Sanki tek sorumlu kendisiymiş gibi. Dişlerini sıkar, içinden geçenleri belli etmemeğe çalışırdı. «Korkmayın canım, hasta filân olmam. Rengimin sarılığı uykusuzluktandır, yarına birşeyim kalmaz.» «Sen bilirsin, bizden söylemesi.» derler, böylece de kendilerini ödevlerini yapmış sayarlardı.

O zaman içi isyanla dolar, bu odadan, bu insanlardan uzaklaşmak, kaçmak isteğini duyardı. Herşeyden tiksinirdi. Erkeklerin iyi dikilmiş elbiseleri, kadınların boyaları, gürültücü çocuklar, bu ilâç kokulu oda, annenin - zengin oğullarla, damatlarla alay edercesine - fıkara yatağı, hepsi birden bayağı, yavan, tatsız, hattâ iğrenç bir topluluk meydana getirirlerdi. Kımıldadıkça derine inilen bir bataklıktaymış gibi düşündükçe kaçmak isteğinin arttığını sezerdi. Ama çabuk toparlardı kendini. Yedi yıl çok şey öğretmişti. Belki de Ayşe hanımın «ermişlik» dediği buydu.

Aynanın önünde saçlarını düzeltiyordu. Merdivenlerden ayak sesleri duyuldu. Hastanın gözlerine bir alaca ışık vurdu. O da duymuştu sesleri. Kız:

«Hadi gözün aydın,» dedi, «geliyorlar.»

Sonra yüzünde dünyanın en rahat, en kaygısız gülümsemesi, kapıyı açmağa gitti.

Dünyamız Daralınca

Şevket Süreyya AYDEMİR

Tarihin hiçbir devrinde asrın meseleleri, çağımızda olduğu kadar d ü n y a ö l ç ü s ü n d e genişlik almamıştır. Hatta çağımızda bile bu meseleler ancak yeni yeni bütün insanların kaderini ilgilendiren ölçülere ulaşmaktadırlar.

Meselâ Roma medeniyeti dediğimiz büyük hareket, Amerikalardan, Uzakdoğudan, hatta iç Afrikadan habersizdi. Bizans, kendi din kavgaları içine gömülmüştü. Osmanlı imparatorluğu Batıya Doğu ticaretini kapayınca Batı âlemi açıkdenizlerde yeni yollar bulabilmişti. Hatta on dokuzuncu asır kapitalizmi ve hattâ bugünkü sosyalizm bile tam manasiyle ve bütün insanların kaderini ilgilendiren çerçeveye ulaşamamışlardır. Ama bugün, Atom tatbikatının doğuracağı sonuçlar, yahut meselâ dünya nufus hareketinin aldığı istikamet gibi problemler vardır ki bunlar, hakikaten dünya ölçüsünde ve hakikaten bütün insanların kaderini çizecek ölçüde meselelerdir. Biz bu yazımızda, çağımızın bu ölçüdeki meselelerinden yalnız «dünya nufus hareketleri» üzerinde duracağız.

Dünyada nufus artışının doğurabileceği mukadder tehlikeler üzerinde, bilindiği gibi önce Malthus durmuştur. İngiliz ekonomisti Thomas Robert Malthus 1798 yılında yayınladığı meşhur eserinde nufus hareketleri konusunda şu görüşü ileri sürüyordu :

«Dünyada nufusun geometrik olarak artmasına karşılık, besin maddelerinin artışı ancak aritmetik olarak artmaktadır. Yâni nufusun çoğalışıyle besin maddelerinin artışı arasındaki ölçü aynı değildir. Binaenaleyh ileride yeryüzünü bir sefalet kaplayacaktır. Her ne pahasına olursa olsun nufusun fazla artışını önlemek gereklidir.»

Malthus bu önleme konusunda hattâ savaşları, hastalıkları bile sonucu hayrolan birer zaruri şer olarak saymağa meyletmiştir.

Fakat Malthus'un, kendi zamanında büyük tepki uyandıran bu nazariyesi, on dokuzuncu yüzyılın makinaların sanayie tatbiki suretinde gelişen ve istihsal vasıtaları ile mal istihsalini mucize şeklinde çoğaltan ilerlemeleri karşısında önemini kaybetti. Hele yirminci yüzyılın teknik harikaları onu adeta unutturdu. Önce komünistler Malthus'u, hayli kısır ve têkniğin imkânlarını tasavvur edemeyen cılız bir vâiz saydılar.

Fakat ikinci dünya harbinden sonra dünyada nufus hareketi

yeniden ön plânda belirmeye başladı. Filvaki, Almanya ve Rusyada olduğu gibi, hemen tamamen yıkılmış ülkeler, tekniğin mucizesi ile kısa bir zamanda onarılıyordu. Daha asrın başında, açlıktan ölen evlatlarını ancak yığınlar halinde yakmaktan başka çare bulamayan Çin, kısa bir süre içinde, hem de dünyadan tecrit edilmişken muazzam bir kalkınma kaydedebiliyordu. Güneydoğu Asya, Ortadoğu, hattâ zenci Afrika makinalaşmaktaydı. Güney Amerika bile kalkınıyordu. Hastalıklar, salgınlar önlenmekteydi. Açlıklara, kıtlıklara karşı milletlerarası işbirliği teşkilâtı yardıma koşuyordu.

Fakat dünya nufusu da öyle bir süratle artıyordu ki, bu artış böyle devam ederse, hattâ bir takım mucizeler denizleri gıda haline döndürse bile, dünya üstünde insanlara oturacak toprak bile bulunmayacaktı. Çünkü dünya insanlar için gittikçe daralıyordu! Bu endişe, hakikaten yerindedir. Kafalarını günün küçük dedikoduları ile körletmeyen dünya aydınlarını ise, gün geçtikçe daha fazla meşgul etmektedir. Şimdi işi rakamlar üstünde tetkik edelim :

İngilterede toplanan bir bilginler kongresinin, bundan 12.000 yıl önce dünya nufusunu ancak 1.000.000 kadar tahmin ettiği yayınlanmıştır. Bu bilginler elbetteki 12.000 sene evvel hayatta değildiler ve bizim Anadoluda tahminen ilk paleolitik devir kamplarının belirdiği zamanlara tekabül eden 12.000 yıl önce, devletin ve nufus sayımının olmadığı da malûmdur. Ama onların tahmini gene de yabana atılamaz. Çünkü ilkel avcılık devri, nufus üreyişine ve kesafetine hakikaten müsait değildir. Bunun en canlı örneği, Kuzey Amerika keşfolunduğu zaman ve Meksika körfezinin Kuzeyine kalan bütün Amerika toprağında ancak 500.000 kadar insanın yaşadığı hakkındaki görgülerdir (James Truslow Adams'ın Amerika tarihine göre). Hele ortalama ömrün kısalığı ve salgın hastalıklar, ilkel toplumun en büyük düşmanlarıdır. Düşünmelidir ki düne kadar Hindistanda ortalama ömür 40 - 43 yaş arasındaydı (Batıda şimdi 60 yaş). Fransa daha düne kadar, artmıyor denilecek kadar az çoğalıyordu. Öyle ki Mussolini bile Fransızların azalarak dünyadan silineceklerine inanmıştı.

Kısaca İngiliz bilginlerinin tahmini kolay çürütülemez. Bundan 1960 yıl önce, yani İsanın doğduğu sıralarda ise dünya nufusu ancak 275.000.000 kadar tahmin edilmektedir. Bu tahmin de yabana atılmaz. Çünkü Roma İmparatorluğunun ancak 25 000.000 kadar tebaya hükmettiği tahmin edilmektedir. 1830 yıllarında, yani nufus artışından korkan Malthus hayata gözlerini kaparken (1834) dünya nufusu ancak 1.000.000.000 kadardı. Bu miktar 100 yıl sonra, yani bu asrın başında (1901 yılı) ancak 1.500.000.000 rakamına ulaşabildi. Asrımızın ortasında, yani 1950 yılında ise dünya nufusu, hem de

ikinci dünya harbinin en az 50.000.000 insana malolan kayıbına rağmen 2.500.000.000 olmuştu! Bugün ise dünya nufusu, son haftalarda Birleşmiş milletler teşkilâtının yayınladığı istatistiklere göre 1.999.000.000 dur. Yani nufusumuz 1961 yılında 3 000.000 000 olacak, hattâ bu mıkdarı aşacaktır. 40 yıl sonra, yani 2000 yılında da, Allah kısmet ederse 6 ve hattâ 7.000.000.000 olacağız. Fakat artış temposu böyle giderse tabiî o rakamlarda da kalmayacağız. Öyle hesabolunmaktadır ki 1000 yıl sonra, yani 2960 yılında dünya nufusu binlerce milyar, yahut 49 trilyona varacaktır. Bu ise şu demektir: Bütün karaları, çölleri ile, dağları taşları ile, hattâ buzlarla örtülü kutup kıtaları ile dünya yüzü insanların ancak yanyana durmalarına yetebilir!

Hesap doğrudur. Çünkü daha şimdiden insanlar yılda 130.000.000 artmaktadır. Genel olarak doğum ölümden bir misli fazladır. Artış nispeti de ‰ 17 nin (binde 17) üstündedir. Bu arada Çin yılda 16.000.000 artmaktadır. Her memlekette artış vardır. Biz dahi yılda 700.000 nufus artmaktayız. Yani her yıl nufusumuza geniş bir vilâyetin nufusu eklenmektedir.

Birleşmiş Milletlerin yeni istatistiklerine göre Çin'in nufusu 669.000.000 olmuştur. Fakat 40 sene sonra milyarı aşacaktır. Hindistan 400.000.000 a varmıştır. Rusya 250.000.000 dur. Vakıa artış nispeti her yerde bir değildir. İlkel seviyede kalan, fakat hastalık salgınlarından ve açlıktan kurtulan memleketlerde artış nispeti fazladır. Meselâ Ginede yıllık artış ‰ 60 (binde 60) tır. Refahın ve medeniyetin en üst dereceye vardığı yerlerde, meselâ İsveçte ise bu nisbet ancak ‰ 15 tir.

Kıtalar itibariyle ise en kalabalık kıta Asyadır : 1.600 000 000. Nufus artışının en fazla olduğu kıta da gene Asyadır. Avrupa 580, Afrika 225, Amerikalar 375, Okyanusya 20 milyon nufus barındırır. Bütün dünyanın, bugünkü teknik ilerlemeler sayesinde 15 milyar kadar nufusu barındırabileceği hesaplanmaktadır. Ama dünya bu ölçüde nufusa nihayet daha yirmi birinci asırda varabilir!

Çin, Japonya gibi memleketlerde nufusun çoğalmaması için doğumların azaltılması meseleleri ortaya atılmıştır. Ama bu mesele henüz halkın malı olmamıştır. Çin'e gelince, görünüşe göre Çin, nufusunun bir çığ gibi artışından korkmamaktadır.

Bütün bu hesaplar böyle giderse, yani dünya daralıp ta insanlar kımıldayacak yer bulamazsa âlemin hâli nice olacak? İşte bunun karşılığında her düşünen başka birşey söylemektedir. Tabiî en iç açıcı olan da insanların esasen bugünkü tempo ile sonuna kadar çoğalamayacakları, yani çoğalmanın birgün duracağıdır. Ama ne de olsa gidişat, şimdi Malthüs'ün 165 yıl önce ortaya attığı nazariyeyi

Bize Gelen Kitaplar

★ Yusuf AHISKALI: **Bonnard'ın tablocuğu.** Hikâyeler. İstanbul 1960 Mete Basımevi. 80 S. 250 kuruş. «Güleryüz Yayınları: 2»

★ Sabahattin BATUR (Hazırlıyan) : **Yeni Şiirimiz. Antoloji.** İstanbul 1960. 239 S. resimli. 4 lira. «Varlık Yayınları, Sayı: 777 Büyük Eserler Kitaplığı: 24»

★ Fakir BAYKURT - Kemal TAHİR - Mahmut MAKAL - Orhan KEMAL - Talip APAYDIN: **Beş romancı köy romanı üzerinde tartışıyor.** İstanbul 1960 Düşün Yayınevi. 95 S. resimli 3 lira.

★ Şinasi Nahit BERKER : **Demedim mi nazlı yârim ben sana.** (Fıkralar). Ankara 1960 Ajans - Türk Matbaası. 175 S. 5 lira.

★ Avni ELEVLİ : **Hürriyet İçin. 27 Mayıs 1960 Devrimi.** Ankara 1960 Yazar : Harb Okulu III. Tabur Komutanı, Kurmay Binbaşı. 201 S. metin dışı resimli. 10 lira.

★ Attilâ İLHAN : **Ben Sana Mecburum.** Şiirler. İstanbul 1960. 111 S. 3 lira. «Ataç Kitabevi Yayınları: 14»

★ Nuri KIRCIOĞLU : **Tufan.** Şiirler. İstanbul 1960 Şair : P.K. 1280 - İstanbul. 192 S. 350 kuruş.

★ İbrahim KUYUMCU : **Bir avuç toprak için.** (Köy yazıları). Ankara 1960 Bengi Matbaası. 97 S. 4 lira.

★ F. ÖNGÜN (Derleyen) : **Sabıklardan fıkralar.** Ankara 1960 Kurtuluş Yayınevi. 40 S. resimli. 100 kuruş.

★ Özgül ÖZGÜVEN : **İnsanlar kötü değil.** Şiirler. Ankara 1960 Kars Matbaası. 48 S. 2 lira.

★ Sabri SORAN : **Bozacının kızı.** Hikâyeler. İstanbul 1960 Yeni Doğuş Matbaası. 95 S. 3 lira.

★ M. Ziya ÜNSEL: **Harput masalı.** (Tarih - Turizm) İstanbul 1960 Yazar: Malatya Lisesi Türkçe öğretmeni. 79 S. resimli. 2 lira.

---

yeniden ön plâna çıkarmıştır. Evet, insanların artışı geometrik, gıdaların artışı ise aritmetiktir. Yani insanlar çok, gıdalar az artıyor. Tekniğin mucizelerine ise, gıda istihsali alanında pek inanılmamaktadır. Türkiyede bile daha şimdiden buğdayımız bize yetişmiyor ve galiba ileride daha sıkıcı bir ekmek sıkıntısı karşısında kalacağız. Nufusumuz ise 40 sene sonra 60.000.000 olacaktır.

Kısaca bizim günlük dedikodularımızın dışında, bütün insan'ların kaderini tayin edici, yani dünya ölçüsünde konular var. Dünya yüzünde nufusun artışı işi, işte bu konulardan biridir.

Geçen Ayın İçinden

KURU KALABALIK — Bir ressam, bir heykelci, iki müzikolog, üç sanat tarihçisi, bir mimar, bir editör, iki kütüphaneci, bir etnolog, bir aktör, bir ozan... sıcak bir gün, büyükçe bir odada toplandılar, akşam serinliğine kadar konuştular, tartıştılar... Bu kadar «aydın» insanın bir araya gelmesiyle neler doğabilirdi, neler? Galiba sadece dedikodu doğdu, büyüdü, söndü gitti..

Batı'da bu derece seçkin bir topluluğun bir araya gelip tartışmasında bir şeyler çıkabilirdi.. Ama bizde?.. Yukarıdaki şatafatlı sıfatlara aldırmayın.. Özeti: kuru kalabalık!.

TİYATROSEVER BAKAN — Kurulması düşünülen kültür ya da sanat müsteşarlığı (belki de : bakanlığı) için Millî Eğitim Bakanı Prof. Bedrettin Tuncel başkanlığında bir toplantı yapıldı. Konu olarak pek çok kültür ve sanat kolları ele alındı, ama gazetelerde kütüphanelerden söz açıldığını belirtir bir kayda raslamadık.. Tiyatrosever Bakanımız tiyatroları sevindirecektir.. Ama, kütüphanelerin kalkınması için - öyle anlaşılıyor ki - bir kütüphanecinin bakan olmasını beklemek gerekecek.. Olmıyacak iş bu.. Henüz kitaba gereksinme duyduğumuz yok.. Millî Eğitim Bakanlığı da, pekâlâ, başka kuruluşlar gibi, daha bir süre kitapsız işliyebilir.

RADYODA ANADOLU BASINI — Düne kadar D. P. nin sayesinde (serin, rahat gölgesinde) yaşayan, gazeteden çok sebze yapraklarını andıran gazetelerde okunacak şey bulunmazdı!. Ne kadar sevinsek yeridir: şimdi Radyo'da Anadolu basınından yazılar aktarılıp okunuyor.. Anadolu'yu en iyi Anadolu basını bilecektir.. Hem de Anadolu basını - Radyodan duyduğumuz kadarı - yurt çapında sorunları da gerçekçi bir görüşle yorumluyor.. Dünyanın pek çok yerlerinde her kentin bir gazetesi vardır; bizde ise İstanbul gazetelerinin gelmesi beklenir.. Kimi yerlerde günlerce beklenir.. İstanbul başşehir olmaktan çıkalı hani oldu, ama, hâlâ düşünce tahtı orada kuruludur..

TO LET — Uzaktan bakınca görülebilecek iri harflerle böyle yazılmış kiralık evin kapısına.. Yaklaşınca, üstteki çizginin gerçekte bir yazı olduğu seçiliyor : «Kiralık ev»..

Gelin de, Amerikancanın Türkiye'de iri harflere, Türkçenin ise ince yazılarla yazıldığına takılmayın.. Her şeyden önce Türkçeyi aşağı görmektir bu.. Ondan sonra Türk halkını.. Ben bu türlü yazılardan: «Behey çarıklı, senin bu görkemli katı tutacak paran var mı?» anlamını çıkarıyor, alınıyorum.. Türk olan yalnız ben değilim ki bu koca kentte.. Herkes onurunun sızladığını duyuyor.. Sadece Belediye hâlâ bu koca «TO LET» leri görmüyor..

BİR YÜKSEK OKULDA — Köyden köyün dertlerini dile getiren genç bir öğretmen, yüksek okullardan birine başvurur. Sınava girecek, öğrenimini ilerletecektir. Sınava girmeden öğretmenlerden biriyle bahçede konuşurken, toprak reformundan söz açar. Öğretmen ne derse beğenirsiniz : «Böyle işler filânca yerlerde olur.. Hem siz bu subayların işlerine bakmayın o kadar..» Genç yazar şaşırır, ama, bu kez de kira sorununa el atar». Öğretmen kaşlarını çatar : «Kim ne karışır benim kaç tane apartmanım olduğuna?. Malımı istediğimi ücretle kiraya vermeme kim ne diyebilir?»

Öğrenci sınava girer.. Bir de bakar ki karşısında aynı kimse.. Soru sorulur, yazar yanıtlamaya girişir : «Türk uygarlığının...». Öğretmende bir hışım.. Acı sözlerin bini bir paraya.. Efendim, bu uydurma dil de ne imiş!.. Bir sınavda bu dil ile konuşulur mu imiş? Yazar, onurlu bir çocuk; tutup da: «Ne karışırsınız benim dilime, istediğim sözcükleri kullanırım!.» dememiş; bu geri kafalı, jeologlarca incelenmesi gerekli adama dil ile düşüncenin birbirini tamamladığını, köhne bir dilin ancak köhne düşüncelere araç olabileceğini de söylememiş.. Güzel bir gururla : «Bu davranışınız karşısında benim yapacak başka bir işim yok..» diyerek sınav odasından ayrılmış».

Bana bu olayı genç bir ozan anlattı... Millî Eğitim Bakanlığına duyurulmalı bu davranış, dedi..

Hayır.. Ben bu olayı Millî Eğitim Bakanlığı'na değil, genç kuşaklara duyuruyorum.. Henüz gericilerin birçoğu «makamlarında» oturuyor.

SABAH MÜZİĞİ — Belki o gece geç yatmışızdır, ya da uykumuz kaçmıştır. Sabahleyin bizi güne bağlıyacak bir güce gereksinme duyuyoruz. Radyoyu açsak da kahvaltımızı, iyimserlik verecek bir müzikle yapsak..

«Aaah,. Ooff..»! İşte sabah müziği budur. Bizi yeniden esnetecek, bize yatağı özletecek, hiç değilse güne asık bir yüzle başlatacak bir «müzik».

«Uyanalım, uyanalım!» diyoruz.. Bu «muzikle» mi uyanacağız? Hayır, biz «şarklı» kaldıkça, «şark musikisine» bağlı kaldıkça uyumakta sürüklenip gideceğiz. Fesi başımızdan attığımız gibi bu uyuşturucu sesleri de radyolarımızdan atalım, - hiç değilse - azaltalım.

OLMIYACAK İŞ — Sayın Gürsel, Ekim ayı içinde (gazetelerde 6 Ekim günü yayınlanan) bir konuşması ile Kur'an'ın ve ezanın Türkçe okunması gereğini ortaya koydu. İçimizi aydınlatan bu konuşmanın ardından bir Ankara gazetesi, Dikmen'deki müezzinlerin ezanı Türkçe okumaya başladıklarını bildirdi. Sevindik. Derken öğrendik ki aldanmışız.. Müezzin arapçayı bulmuş; hiç vazgeçer mi?

«Huda kaadirdir eyler seng-i hârâdan güher peyda»

demiş bir ozan.. Bu söz, bizim din adamlarımıza göre değil.. (*)

SON ÖRNEK OLSUN — Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü, değerli rejisör ve aktör Cüneyt Gökçer'in, tam da bir takım şüpheli adamların sorguya çekildiği günlerde mahkemede görünmesi bizi çok üzmüştü. Gerçi

beklenen oldu, beraat etti, ama - kendisi de, kendisini tanıyanlar da ne kadar güvenli olurlarsa olsunlar - bu olay onu, ailesini elbette üzüntü içinde bırakmıştır.

Evet.. Beraetle sonuçlandı bu iş, ama, namuslu insanlar için böyle «beraetler»in sevincinden çok «iftiralar»ın izi derin olur. Çalışır, didinir, bir ülkü ardında çoluk çocuğunuzu ihmal edersiniz, sonunda sizi «iftira» karşılar. Umalım ki, fikir ve sanat adamına, ya da bütün namuslu insanlara yöneltilen kötü niyetlerin son örneği, nasılsa «sabıklar»ın hesap verme günlerine raslamış olan bu olayla kapanmış olsun.. Memleketin aydını, bu kötü kaderinin artık arkada kaldığını görsün!..

(*) — Sonradan öğrendik ki, Diyanet İşleri Başkanı, bu ezan haberinden hoşlanmamış. Demiş ki «Ezanı Muhammedi 1400 yıldır Arapça okunmaktadır.» Doğrusu güzel bir savunma! Biz de söyliyelim ki Türkçe eskiliği binlerce yıl önceye varan bir dildir. Arapların 1400 yıllık Allah'ından önce Türklerin binlerce yıllık bir Tanrısı vardır.

Diyanet İşleri Başkanı, eseri İstanbul Üniversitesi tarafından basılmış okur - yazar bir din adamıdır. Ama, işte anlaşılıyor ki o da eninde sonunda sakallı, sarıklı bir «Hocafendi»dir.. Diyanet İşleri, memleketteki gericiliğin kaynaklarından biri olduğuna, Hocaefendilere de söz dinletilmediğine göre neden bu başkanlığa bir «sivil», yani «hoca olmıyan», hattâ şu günlerde işten anlıyan bir asker getirilmez! Diyanet İşleri'nin başka türlü hizaya geleceğine inanamıyoruz.

Sergimiz Açıldı

Ankara «Sanatsevenler Kulübü»nde HAZİNE YARARINA tertiplediğimiz sergi 15 Ekim 1960 Cumartesi günü açıldı ve on gün açık kaldı. Bu sergimize katılan sanatçı arkadaşlarımızın adlarını aşağıda bildiriyoruz. Kendilerine çok çok teşekkürler ederiz. Bu, «Sergi Serüveni»mizi gelecek sayımızda okuyucularımıza açıklayacağız.

RESİM BÖLÜMÜ

Metin Eloğlu
Melahat Üren
Eşref Üren
Orhan Peker
Haşmet Akal
A. İ. Akal
İhsan Cemal Karaburçak
Fatma Süzme Afyonlu
Ömer Hatipoğlu
Cemal Bingöl
Nevzat Çıdamlı
Selma Arel
Ayşe Sılay
Fikret Otyam
Turan Erol
Nuri Abaç
Cemal Güvenç
Murat Katoğlu

FOTOĞRAF BÖLÜMÜ

Fikret Otyam
Haşim Özonur
Ara Güler

TAHTA İŞLERİ BÖLÜMÜ

Adnan Ardağı

KİTAP BÖLÜMÜ (İmzalı)

Metin Eloğlu, **Odun**	10	Ad.
Sabri Soran, **Güzellik**	30	»
Sabri Soran, **Bozacının kızı**	6	»
Nedret Gürcan, **Festival**	52	
Ceyhan A. Kansu,		
Yanık Hava	5	»
Haziran Defteri	5	»
İsmet K. Karadayı,		
Bahar Deniz ve Kadın	15	»
Gezi ve Dostluk	15	»
Kenan Akansu, **Yanık Türkü**	10	»
Tahir Pamir, **Alabildiğine**	5	»
Nahit Ulvi Akgün,		
Karanlıkta bir Ağaç	5	»
Besim Akımsar, **Mehmet Efendi Tuhaf Adamdır**	5	»
Basın Hürriyeti	5	»
Kovan Kitabevi,		
Bir Kavuk Devrildi	5	»
Atatürk İçin Şiirler	5	»
M. Sunullar Arısoy		
Mustafa Kemal Türküsü	10	»
Fethi Naci, **İnsan Tükenmez**	20	»
Saadet Timur, **Şeytansız**	17	»
İ. Z. Burdurlu, **Atatürküm**	15	»
» » **Lefkoşa**	5	»
» » **Günaydın Yavru Kıbrıs**	2	»
Turgut Uyar,		
Dünyanın Engüzel Arabistanı	10	»
Ahmet Altümsek, **Aralık Kapı**	5	»
Nevzat Sudi Odyakmaz,		
Üç Yön	20	»
Ümit Y. Oğuzcan,		
Seninle Ölmek istiyorum	11	»
Akıllı Maymunlar	7	»
Karanlığın Gözleri	7	»
Fikret Otyam, **Ha bu diyar**	50	»
Halûk Aker - Zihni Balım - Güven Oğuzbey, **Tanrı Katı**	10	»
Aysel Payaslı, **Hiç**	10	»
Oğuz Tansel,		
Savrulmayı Bekliyen Harman	10	»

BAKANLIKLAR OTOBÜSÜ

Zeliha NOYAN

Bir büyük şehrin bir ucunda, sarılı kırmızı kocaman bir otobüs durdu.

Yine hergünkü gibi, ilk, sarkık dudaklı ihtiyar adam arabaya girdi. Bomboş koltuk ara şöyle bir göz attı, en ön sıraya pencere dibine oturdu. Dudakları gibi sarkık kapaklı gözlerini bir noktaya dikti.

Ardından Brigitte girdi edalı sevdalı, saçları omuzlarında püskül püskül. Yarım yüzle, sarkık dudaklıya gülümsedi. En gerideki üç kişilik yere oturdu. Gözleri yolda. Bekledikleri de geldiler. Sofiya ve Marl'n. Birigitte ortada oturdu. Üçü, kırım döküm konuşmağa başladılar.

Alt dudağı bir maymunun dudağını andıran ve can sıkıntısından ölüverecekmiş sanısını uyandıran genç mühendis, bu koyu sıcakta da günlük alışkanlığına uyarak güneşi en çok gören pencerenin yanına oturdu. Elindeki gazeteyi tiftiklemeğe koyuldu.

İri kıyım altı adam gülüşerek arabaya girdiler. İçlerinden biri «Yerimiz sahanlıkta, çünkü biz sade vatandaşlarız» dedi. Sıkış tıkış oturdular ve günlük siyaseti taktılar konuşmalarına.

Sonra evde kalmış esmer kız hiç gülmez yüzü ile otobüstekilere gülümsemeğe çalışarak sabah selâmını geçiştiriyor. Siyah etekli, yaşlı, fakat güzel hanımefendi, soy soylamış kedilerini anlatan etleri döküm döküm Hatunu dinliyor. Otobüsün kapıları kapandı. İkinci durağa kadar yolcular tamam.

Bu, her Allahın sabahı ayni yerden kalkan ve ayni yöne ayni insanları ulaştıran, sekiz - onbeş arabasıdır. Sekiz onbeş arabasındaki yolcu yüzleri hiç değişmez. Herkes biribirinin adını bilmeden de arkadaştır. Borçlarını bir türlü ödüyemiyen, muhasebe memuru «Biz bu arabanın yolcuları az çok mürekkep hayvanlarız der durur.» Kimse ne demek istediğini anlamadığı halde, bu sözlere uzun uzun gülünür. İhtiyar kurmay albay ise «Bu toprağın insanları ve bu arabadakiler çorak toprakta yaratılmış bitkiler gibi sadece ve sadece yaşamak savaşındalar» diyor.

Gercekte ise sekiz on bes otobüsünün yolcuları aybaşı den-

gesini kurmağa çalışan kendi halinde insanlardır. Bütün çabalamalarına rağmen dengenin borçlar tarafı hep ağır basar. Pasaklı günleri, iyi kalpleri bir de sımsıkı sarıldıkları can sıkıntıları vardır. Bu sabah ta her sabahki gibiler, sırıtkan can sıkıntılı.

Sekiz onbeş arabası şimdi ikinci durakta ve yolcu dizisinin en sonunda bir kız girer arabaya. Lacivert eteklikli, aydın yüzlü, boyasız süssüz bir kız. Ne sımsıkı sarıldığı bir cansıkıntısı, ne iyi kalbi, ne de aybaşı dengesi var. Bundan ötürü tuhaf karşılanır arabanın içinde. Yolcuların çoğu onu belli bir ölçüye sığdıramazlar. Ellerindeki ölçünün ya çok üstünde, ya da çok altındadır. Fakat kızı severler. Pencereden sokak'ları seyretmekğe bayıldığı için hep pencere kenarlarını ona verirler. İhtiyar kurmay kızın en çok çocuksu gülümsemesinden hoşlanır.

Bu sabah yüzü biraz karamsar. Bakışları geçtikleri sokaklarda. Brütüs'ü takmış düşüncesinin ucuna. Boyuna ölçüp biçiyor. Buna sebep sevgilisinin kendisini koyup gitmesi; akılınca bir denge kuruyor; dengenin bir ucuna Sezarı diğerine Brütüsü koyuyor. Ölçüyor. Sezar ağır basıyor. Sezar ile Brütüs yerlerini kız ve sevgilisine bırakıyorlar. Brütüs'ün yerinde sevgilisi ve Sezar'ın yerinde kız. Şu Brütüs ne berbat bir adam nasıl da kılıç çekermiş Sezara. Gözleri nemleniyor. Gönlünce Sezara ve kendi kendine acıyor. «Alçak Brütüs, alçak adam» diyor içinden ve fakat bu uzun sürmüyor. Koyu aydınlık bir düşünce şimşek çakışı gibi dengeyi bozuyor. Kız «Gerçekte her gün yaşanan bilinen bir hikâyedir bu» diyor. Hem de tersine anlaşılmış bir hikâye. Aslında suçlu Sezar'dır. Alkışlanacak olan Brütüs'tür. Evet yaşasın Brütüs. Çünkü ünlü ve büyük Sezar, Brütüs'ün tokadı önünde yıkılmıştır. Gerçekte namussuz Brütüs'ün tokadı karşısında namuslu ve ünlü Sezar'ın bir tokadı gerekti. Hem de Brütüs'ün suratında saklıyacak bir tokad. Oysaki Sezar «Sen de mi Brütüs» demiş. Yazık olmuş ünlü ve büyük Sezar'a. Acaba gerçekten midir Sezar'ın dedikleri. Belki şaşkınlıktan susuvermiştir. Ne olursa olsun Sezar dedikleri ünlü ve namuslu şey şaşkının biriymiş. Hayır hiç bir vakit Sezar'da Brütüs'te değildi, vurana vurmalı. Annesi olsaydı kader derdi bu işe. Gerçi anneciği Sezar'ı da Brütüs'ü de bilmezdi. Belletmemişlerdi ona, ama kız annesinin yine de «Kader» diyeceğini biliyordu. Brütüs dedikleri kötü adamsa yani kötünün ölçüsü Brütüs'se iyinin ölçüsü Sezar mıdır?: ama neden Sezarlar Brütüs'lerin tokadı karşısında şaşkına döner, acı çekerler, öte yandan bilmeden kendileri de birer Brüs'tür.

Albay kıza bakıyor. Kızın şaşkın çocuksu yüzünde b.r gülümseyiş dolaşıyor. Bu aydın gü.ümseyiş Albayın yüreğini sıkıştırıyor bakışlarını başka yere çeviriyor. Kızsa kendini dinliyecek birini arıyor, yanındaki yaşlı kadına birşeyler soruyor. Kadın o hergünkü can sıkıntısına büsbütün sarılıyor. «Evet» «hayır» gibi kısa karşılıklar veriyor kıza. Çocuksu suratlı kız yine başını pencereden yana çeviriyor. Daha dış kapıdalar. Yeniden düşüncelerine sarılıyor ama kadına da içerliyor. Gülmez sultan diye adlandırıyor onu. Şu mendebur sevgilisi böyle davranmasaydı, şimdi otobüste içini dökecek birini aramazdı. Berbat bir çocuk, bu gerçek ama, yalnızlık daha da berbattı. Fakat şimdi anlıyordu; gerçekte kimseyi sevdiği yoktu; herkes gibi kendi içindeki yalnızlıktan kurtulmak için sevgicilik oyunu oynamağa kalkmıştı ama edememişti, ölçülerine sığdıramamıştı bu oyunu...

Sevdiğim diye adlandırdığı ve gerçekte hiç sevmediği bu oğlandandan kurtulduğuna sevinmeğe başladı. Öylesine ayrı kişilikleri vardı ki. Hele son görüşmeleri...

Bir tarlanın ortasından geçiyorlardı ve tarlanın ortasından söğütlü kurbağalı bir dere akıyordu. İşte o zaman kız yorulduğunu anlamıştı. Oysaki yürümeğe çok yürümeğe alışıktı. Birden çevresinin değiştiğini farketti. Akşam oluyordu. Şehrin ışıkları uzaktan pırıl pırıldı. Gülünç bir olay anlatan delikanlıya «Nereye gidiyoruz» diye sordu.

Genç adam birden susuverdi. Ama yüzü vahşi, gözleri çakmak çakmaktı. Bir kaç adım yürüdüler, kız «Evet? Karanlık basıyor. Biz nereye gidiyoruz» dedi. Bakışlarını kızın yüzünde dolaştırarak «Ne istiyorum biliyormusun?» demişti? «Seni yorgunluktan bayıltıncıya kadar yürütmek sonrada......» sözün burasında dudaklarını tuhaf bir biçimde yalıyarak susmuştu. Bu dudak yalaması kızın içini bulandırmış, iğrenç bir şey koklamış gibi oracığa kusmamak için güç tutmuştu kendini. O saat genç adama karşılık vermesi bir şeyler söylemesi gerekiyor du ve kötü şeyler söylemek tokatlamak istiyor onu ama susuyordu.

Böylesine bir düşünce aklından geçmemişti bile. Sadece iki insan erkeklik dişilik konusunun dışında iki insan düşünmüştü. Bir görüş, bir amaçlar beraberliği bir insan sevgisi. Fakat yaşadığı gerçek bütün bunların dışındaydı. Gerçek delikanlının söylemek istediği şeydi belki.

Birden kulakların da biletçinin sesi çınladı. «Ulus'a durmaz demiştik beyim bu araba doğru Çankaya. İndiremeyiz seni. Hükümetin emri var» Evde kalmış esmer kiz «Şoför efendi

bu adam hem yabancı, hem köylü ne çıkar şuracıkta durduruver de insin» dedi. İhtiyar kurmay albay ve muhasebe memuru «Hayır nizamlara aykırıdır araba Ulusta durmaz» diye biletçiyi savundular. Bu «hayır» a bir çok erkek sesi karıştı. İhtiyar fakat sevimli kadın «Şu erkeklere de ne oluyor efendim. Türkiyede erkekler kadınlarla denk haklara sahip. Yazıktır indirin şu adamı» dedi.

Köşede şoförün arkasındaki koltukta oturan ihtiyar köylünün yüzünden terle karışık korku akıyor. Biletçi ve şoför «olmaz indiremeyiz beyler itiraz ediyor. Aklın yok mu senin?» diyorlar. Köylü boyuna terliyor, bir kadın erkek çekişmesi başlıyor. Biletçi üzgün. Çocuksu yüzlü kız Otobüsteki insanlarla köpekler arasında bir bağıntı kuruyor. Çevresindeki insanlar sinmiş saygılı bir köpek karekteri kazanıyor. Hani şu sahibi istediği zaman susta duran kuyruk sallıyan ve gereksiz yerde hırlıyan bozulmuş köpeklerden. Acaba Brütüsle Sezar hangi cins köpeklerden olabilirler. Eğitilmiş köpeklerle eğitilmiş insanlarla arasında bir çok yönlerden benzerlikler var. Ama bütün bunlar belki köpekliğin ve insanlığın şanındandır ve ikisi de dostluk lâfına sımsıkı bağlanmışlardır.

«Kızılay» diye bağıran biletçi köylüye «Hadi sen in bir daha da aklını başına al da bineceğin arabayı bil» dedi.

Şimdi yeni meclis durağındayız arabada bir tek Brütüsü düşünen kız var, yüzü şaşkın çocuksu, pencereden bakıyor. İçinden Sezar'a Brütüs'e ve büyük şehrin yalnızlığına lânet okuyor.

BANA GICIRDAKLI KALUÇ PAPUÇ AL

Benâl DEMİREL

Kazlarım var, bardaklarım var. Çamaşır ipim var, börek tepsim var. Perdemle, yatak örtüm; herbir şeyim var. «Mutlu olman gerek» dediler. «Bunca şeyle.» Oysa ben ille de ondan isterim. Gözüme uyku girmiyor, o günden bu yana. Geçende, otobüs durağında biri söyledi.

O sıra ben karşıki kebapçının domateslerine «Çiçekli Otel'in toprak saksılarına bakıyordum. Benim de var domateslerim, saksılarım. Daha güzel. Benim domateslerimin kırmızılığında, saksılarımın güzelliğinde gerekli mutluluğumu düşünüyordum.

Dediler ki bir zamanlar ondan giyerlermiş. Gıcır gıcır gıcırdarmış yürürken. Besbelli bir hoş olurmuş. Dediler ki siyah kırmızısı da olurmuş. Bir de dediler ki bu zamanda pek yapmıyorlarmış.

Zararı yok. Bir yapan bulunur elbette. Penceremin camları, bahçemdeki maydanozlar, sobam, resim çerçevlerim, sineklerim, kırmızı koltuklarım, limon sıkacağım sizin olsun. Ben o dediğimden isterim.

Bana gıcırdaklı kaluç papuç al.

Bunca şeyle mutlu olamam bundan öte.

Bugün Perşembe. Işıklı bahçeye gidelim demiştin hani. Hadi gidelim. Ben en güzel otobüse binerim. Işıklı bahçeye ağaçlıklı yoldan giderim. Arka kapısından girerim. Bunu böyle bil. Çünkü arka kapıda leblebici vardır. Sen bana leblebi alacaksın. Ben kendime gazoz alacağım. Öyle olsun istiyorum. Gazozu baloncunun yanında içeceğim. Bir gören olur diye sıkılırsan arkanı dönersin. Sonra konuşa konuşa yürüyeceğiz. Başkaları da yürür olacak, o sıra. O başkaları çokça gülecek. Oysa biz en çok güleceğiz. Sen birşeyler anlatırsın. Ne istersen olsun. Ben seni dinlerim. O bahçenin herbir köşesinde başka şarkı çalınır. Biliyorsun değil mi? Üçüncü köşede benim, altıncı köşede senin şarkın çalınıyor, olacak. Durup durup dinliyeceğiz. Ne olur, dinliyelim, olur mu? Sonra su kenarına oturacağız. Çimenlerin üstüne otormak yasaktır. Oysa kimse görmiyecek. Ben sana, «çift mi tek mi?» diye soracağım. Tek diyeceksin. Tek çıkarsa gıcırdaklı papuçum olacak. Karşı gazinonun mavi ışıklarını sayacağım. Çift çıkacak. Çabuk unutacağım çift çıktığını.. Döner dolaba bile bineceğiz, ışıklı bahçede. Dolap dönecek, dönecek, bir sıra duruverecek biz en tepede kalacağız. Düşmiyeceğiz, oysa Ben biraz korkacağım ya, sen anlamıyacaksın. Saat 11 e dek dolaşacağız. Sonra eve gideceğiz.

Işıklı bahçede öylesine güleceğiz o gece.

Gerçi, ben hep gülerim. Geçen hafta da aynen, bu gece nasıl olacaksa, öyle oldu. Bu memleketin günbatısı yönündeki şehirlerinden birine gitmiştik. Küçükçe bir şehir. Bağlık, bahçelik.. Meyve zamanıydı. Armutları, elmaları bir görseydin... Mısır da vardı. Haşladık haşladık, kızarttık kızarttık yedik. Üç gün kaldık o şehirde. Hiçbir iş yapmadık. Hep oturduk. Ben cam silmeği, yer süpürmeği azıcık unuttum bile. Suyumuzu getirdiler, havlumuzu getirdiler. Yatağımızı onlar yaptılar. Sandalyelerimizi onlar çektiler. En güzel tavuğu bizim için saklamışlar, bir aydır. İlk gece tavuk yedik. Yanına pilâv yaptık. Taze domates doğradık. Ayran içtik. Sivrisinekler çıkınca yattık. Karyolamıza cibinlik koymuşlardı. Mışıl mışıl uyuduk. Sabah uyanınca süt içtik. Taze yoğurt yedik, gezdik, gezdik. İkinci akşam ocakta bazlama yapmışlar. Yağları aka aka, sıcak sıcak yedik. Ben çok severim. Öyle de güzeldi. Peynir, yoğurt getirdiler, yanına. Taze biber topladılar. O gece de mışıl mışıl uyuduk. Sabah asmaların dibine gittik. Gölgelikte çay içtik. Öğlen yemeğinden öte, akşama dek çarşıda gezdik. İşimiz yoktu. Bir baktığımız dükkâna bir daha baktık. Üçüncü gün akşamı çorba yapmışlar. Yanında da tatlı su balığı getirdiler. Çorbanın içinde biber de vardı. İki tabak yedim.

Ev sahibi bana işlemeli örtü hediye etti. «Masanın üstüne koyarsın.» dedi. Dördüncü günün sabahı yola çıktık. Önce öpüştük. «Allahaısmarladık, bize de buyurun.» dedik. «İnşallah.» dediler. Seneye gelirler, besbelli. Arkamızdan mendil salladılar.

Bizim şehre geldiğimizde komşular: «Eee anlat bakalım.» dediler.

«Tavuk, bazlama yedim, çokça taze süt içtim,» dedim «Uyudum. gezdim, güldüm.»

«Mutlu olman gerek.» dediler.

Duydun mu bak ne demişler?..

Eski mutluluğum tükenmeğe başlıyor. Adamın dedikleri, aklımdan çıkmıyor. Kırmızılarının düşünü kuruyorum.

Meğerse perdelerimin mavisi ne kötüymüş. Çamaşır iplerimi de beğenmiyorum. Yarın gidip altın bileziklerimi bozduracağım. Tümünü, dün koluma takıp, sokağa çıkmıştım. Yürürken çıngırdayıp duruyordular. Güneş de batmamıştı, daha, parlıyorlardı. Bir ara, bakkalın önünden geçiyordum. Çocuklar top-

laşmışlar kum oynuyorlardı. Dönüp dönüp bileziklerime baktılar. Gözlerinde özlemli ışıklar gördüm. Besbelli, annelerinin de yoktur böyle bilezikleri. Kendilerinin de olmıyacak, belki. Sonra bizim komşuya gittim. Çoktandır gitmemiştim. Öteki komşular da oturmağa gelmişler. Çay içiyorduk. O sıra ben kaşığımı yere düşürdüm. Almak için iğilince bilezikler bir şangırdasın. Hepsi dönüp baktılar. Biri : «Ne güzel.» dedi. «Benim de bunca bileziğim olsaydı mutlu olurdum. Evim olmas da olurdu. Bir, kaç tanesinin kolunda da vardı ama kötüydü. Ötekilerinin yoktu. Az daha konuştuk. Sonra eve geldim. Papuçlarımı çıkardım. Öbürlerinin yanına koydum. Altı tane papuçum var. Dördü yeni. İkisini de dün almıştım. Oysa gıcırdaklısından yok.

Öyle dediler ya «Mutlu olman gerek.»

Yarın bir amele bulacağım, götürsün kazlarımı, satsın. İsterse de kendi alsın. Kaça olursa olur. Sev-

miyorum, artık. Sesleri çok çirkinmiş, meğerse.

Bu akşam ışıklı bahçeye gitmem. Başka zaman da gitmem. İstemiyorum çünkü. Başka şehirlere tavuk yemeğe de gitmem. Ne olacakmış sanki tavuk yiyip, cibinlik altında uyuyup, akşama dek gezip te.

Canım sıkılıyor.

Bildiğin gibi değil.

O gün otobüs durağında, üç günlük domatesleri seyrederken, mutluluğumu yitirdim.

Ben onun kırmızısından isterim, ille de.

Bana gıcırdaklı kaluç papuç al.

Tiyatro :

1 — Öteye Doğru, Sutton Vane 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, Turhan Dilligil 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, John Van Druten 100
4 — Bir Dünya ki, Suat Taşer 100
5 — Vatanseverler, Sidney Kingsley 150
6 — Korku, Orhan Asena 100

Gezi :

1 — Moskova Mektupları, Lydia Kirk 100
2 — Abbas Yolcu, Attilâ İlhan 400
3 — Ha bu diyar, Fikret Otyam 200

Deneme - Fıkra :

1 — Söz Arasında, Ataç 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, Haldun Taner 300

Bale :

1 — Gönlü Yüce Türk, Metin And 500

Mimarlık :

1 — İnsana Dönüş, - F. Ll. Wright - Şevki Vanlı 1000

Çocuk :

1 — Altı Kardeşler, Oğuz Tansel (*) 100
2 — Cimri ile Cömert, İlhan Dumanoğlu 100
3 — Talih Kuşu, Tezel Amca 100
4 — Kahkaha Sultan, Mümtaz Zeki Taşkın 100

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira. 6, yedibuçuk lira. 7 - 8 birarada 10 lira

«dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1-2 birarada 18 lira

DOST YAYINLARI

Roman :

1 — Acemiler, Hikmet Erhan Bener (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, Attilâ İlhan (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, Clarence Day (*) 200
4 — Haşangiller, Tarık Dursun K. 200
5 — Gordium I, Hikmet Erhan Bener 250
6 — Hatırladıklarım, Eleanor Roosvelt (*) 150
7 — Üç yüzlü Adam, H. A. Philbrick (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, Herman Wouk (*) 100
9 — Abraham Lincoln, Emil Ludwig (Ciltli) 400
10 — Kiralık Oda. Georges Simenon 200
11 — Sanık, Alexender Weisberg 200
12 — Polis Müfettişi Kadavra, Georges Simenon 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, Attilâ İlhan 300
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, Memduh Şevket Esendal 400
15 — Otlakçı, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) 600
16 — Mendil Altında, Memduh Şevket Esendal (Ciltli) 600
17 — Belâlı Yer, Erskine Caldwell (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, Mehmet Seyda 400
19 — Dünya Evi, Orhan Kemal 500
20 — Kızgın Toprak, Jorge Amado 600

Hikâye :

1 — Karınca Yuvası İlhan Tarus (*) 125
2 — Dost, Vüs'at. O. BENER (*) 125
3 — Grev, Orhan Kemal (Ciltli) 300
4 — Tepedeki Ev, Umran Nazif 100
5 — Şu Babamın İşleri, Carlos Bulosan 200
6 — Kardeş Payı, Orhan Kemal 150
7 — Topal Kosma, Nezihe Meriç 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer 100
9 — Yaşamasız. Vüs'at O. Bener 200
10 — Bozbulanık, Nezihe Meriç (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : Salim Şengil 100

Şiir :

1 — Memleket Saat Ayarı, S. Aldanır (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, Mehmed Kemal 100
3 — Sisler Bulvarı, Attilâ İlhan (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, Suat Taşer 100
5 — Anzelha, Halim Yağcıoğlu 100
6 — Yanık Sarı, Ahmet Köksal 100
7 — Cümbüşcübaşı, Ercümend Uçarı 100
8 — Yağmur Kaçağı, Attilâ İlhan 200
9 — Köroğlu, İlhan Berk 200
10 — Hacıvatın Karısı, Salâh Birsel 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, Ö. F. Toprak 200
12 — Sultan Palamut, Metin Eloğlu (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel 400
14 — İki Dal, Celâl Vardar 100
15 — Manilerimizden, Dr. İlhan Başgöz 200
16 — Duvar, Attilâ İlhan (2. Baskı) 300

(*) İşaretliler tükenmiştir.